

บทที่ 4
ผลการวิจัย

1. การสำรวจความหลากหลายทางชีวภาพและรวบรวมองค์ความรู้และภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์จากพืชท้องถิ่น

ทำการสำรวจความหลากหลายทางชีวภาพและรวบรวมองค์ความรู้และภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์จากพืชท้องถิ่น ใน 3 พื้นที่ ได้แก่

1.โครงการขยายผลโครงการหลวงดอยปุย 2.โครงการขยายผลโครงการหลวงป่ากล้วย 3.โครงการขยายผลโครงการหลวงวาวี โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 1 ข้อมูลองค์ความรู้และภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์จากพืชท้องถิ่นในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวงดอยปุย

ลำดับ	รายชื่อพืช	ชื่อวงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อม้ง	การใช้ประโยชน์
1	กระดัง ใบแดง	VITACEAE	<i>Leea indica</i> (Burm.f.) Merr.	ปร้านใจหล้า	ใช้เหง้าไต้ดินนำมาต้มน้ำดื่ม แก้ ปัสสาวะขัด
2	กฤษณา	THYMELAEACEAE	<i>Aquilaria crassna</i> Pierre ex Lecomte		นำกิ่งและก้านมาต้มน้ำดื่ม บำรุงสมอง ช่วยบรรเทาสมองอ่อนล้า
3	โกสน	EUPHORBIACEAE	<i>Codiaeum variegatum</i> (L.) Rumph. ex A.Juss.		ใช้ใบอ่อนประกอบอาหารและเป็นไม้ ประดับ
4	ขมิ้น	ZINGIBERACEAE	<i>Curcuma longa</i> L.		นำเหง้ามาต้มน้ำดื่ม แก้ปวดท้อง ท้องอืดท้องเฟ้อ
5	ขมิ้นต้น	BERBERIDACEAE	<i>Mahonia duclouxiana</i> Gagnep.	ป้างกว้าง	ลำต้น นำมาต้มน้ำดื่ม แก้เบาหวาน

6	ข่า	ZINGIBERACEAE	<i>Alpinia galanga</i> (L.) Willd.	กิง	นำเหง้าต้มน้ำดื่ม ช่วยขับลม
7	ข่าลิง	ZIGIBERACEAE	<i>Alpinia officinarum</i> Hance		เหง้าและราก รักษาโรคกลากเกลื้อน ฝี ปวดท้อง ขับลม
8	คว่ำตาย หงายเป็น	CRASSULACEAE	<i>Bryophyllum pinnatum</i> (Lam.) Oken		นำใบมาทุบแล้วประคบแก้ฟกช้ำ
9	เนระพูสีไทย	DIOSCOREACEAE	<i>Tacca chantrieri</i> Andre	บรังเค่อแย้ง	นำเหง้ามาต้มน้ำดื่ม ช่วยขับลม แก้ ท้องอืดท้องเฟ้อ
10	มะแว้งนก	SOLANACEAE	<i>Solanum americanum</i> Mill.	ลือปาลากู	นำยอดมาต้มหรือนำมาประกอบ อาหาร แก้อ่อนใน
11	จิงจูฉ่าย	COMPOSITAE	<i>Artemisia lactiflora</i> Wall. ex DC.		ทั้งต้นนำมาต้มไก่ บำรุงร่างกาย
12	เทียนบ้าน	BALSAMINACEAE	<i>Impatiens balsamina</i> L.		นำรากมาต้มน้ำดื่ม แก้น้ำเหลืองเสีย
13	ตีปลี	PIPERACEAE	<i>Piper retrofractum</i> Vahl		ใช้รากต้มน้ำดื่ม ช่วยขับลม

14	ตะขาบหิน	POLYGONACEAE	<i>Muehlenbeckia platyclados</i> (F.Muell.) Meisn.		ทั้งต้นนำมาต้มน้ำดื่มแก้ร้อนใน แก้ไอ โรคผิวหนัง ต้นใบนำมาประคบแก้ฟกช้ำดำเขียว
15	ตะไคร้	POACEAE	<i>Cymbopogon citratus</i> Stapf	เต้ากา	นำมาทุบแช่น้ำร้อนดื่มแก้ไข้
16	ตะไคร้หอม	POACEAE	<i>Cymbopogon nardus</i> (L.) Rendle	เต้ากา	นำทั้งต้นมาแช่ตัวช่วยขับลม
17	ตำลึง	ARALIACEAE	<i>Trevesia palmata</i> (Roxb. ex Lindl.) Vis.		ใช้ใบทุบใบแล้วห่อประคบเส้นเอ็น แก้ ปวดข้อ
19	ดินอังกาบ	TRILLIACEAE	<i>Paris polyphylla</i> Sm.		เหง้านำมาต้มน้ำดื่มแก้ปวดท้อง กระ เพาะอาหารเป็นแผล
20	พีช	ROSACEAE	<i>Prunus persica</i> (L.) Stokes		เอาใบอ่อนมาคั่ว หรือผัดใส่ไข่ แก้ไอ เรื้อรัง
21	บุก	ARACEAE	<i>Amorphophallus paeoniifolius</i> (Dennst.) Nicolson		นำหัวไปตากแห้ง ต้มน้ำดื่มช่วยขับลม
22	ปญจจันทร์	CUCURBITACEAE	<i>Gynostemma pentaphyllum</i> (Thunb.) Makino		ทั้งต้น นำมาต้มน้ำดื่มลดไขมันในเส้น เลือด ลดความดันโลหิต

23	ป้าง	LAMIACEAE	<i>Clerodendrum glandulosum</i> Lindl.	เข่าจู้	นำใบมาตำแล้วนำไปย่างไฟแล้วห่อ ใบตอง มาประคบแก้ฟกช้ำดำเขียว
24	แป๊ะตำปึง	COMPOSITAE	<i>Gynura divaricata</i> (L.) DC.		ทานสด แก้ก้อนใน
25	ผักแปม	ARALIACEAE	<i>Eleutherococcus trifolius</i> (L.) S.Y.Hu		ใช้ใบสดรับประทานแก้ก้อนใน
26	ผักแพรวแดง	AMARANTHACEAE	<i>Iresine herbstii</i> Hook.	ก้างหล้า	เอาใบตำทานหรือเอาใบทุบทาท้อง แก้ท้องอืดท้องเฟ้อ
27	ผักหนาม	ARACEAE	<i>Lasia spinosa</i> (L.) Thwaites		ทั้งต้นนำมาประกอบอาหาร
28	ไผ่หวานอ่าง ขาว	POACEAE	<i>Dendrocalamus latiflorus</i> Munro		นำหน่อไม้มาประกอบอาหาร
29	พุทธรักษา	CANNACEAE	<i>Canna indica</i> L.		นำเหง้ามาต้มน้ำดื่ม บำรุงเลือด
30	ไพล	ZINGIBERACEAE	<i>Zingiber montanum</i> (Koenig) Link ex Dietr.	ปา	นำเหง้ามาต้มน้ำดื่ม แก้ท้องอืด ท้องเฟ้อ
31	ไพลดำ	ZINGIBERACEAE	<i>Zingiber ottensii</i> Valetton	ปากจู๋	นำเหง้ามาต้มน้ำดื่ม แก้ท้องอืด ท้องเฟ้อ

32	มหาหงส์	ZINGIBERACEAE	<i>Hedychium coronarium</i> J.König		ใช้หัว ตากแห้ง บดละเอียด ผสมน้ำมัน ปั้นเป็นลูกกลอนรับประทาน เป็นยา แก้พิษ บำรุงกำลัง บำรุงไต
33	มะเขือพวง	SOLANACEAE	<i>Solanum rudepannum</i> Dunal		ทานสด หรือนำเมล็ดมาคลุกงาดำ อุด ฟัน แก้ปวดฟัน แก้ร้อนใน
34	กระทูลาย	CELASTRACEAE	<i>Celastrus paniculatus</i> willd.		น้ำมันจากเมล็ดใช้เป็นน้ำมันตะเกียง และใช้ผสมเป็นเชื้อเพลิง
35	มะแฮะเลือด	<u>LEGUMINOSAE</u>	<i>Rhynchosia arvensis</i> Baker		นำรากหรือนำมาต้มน้ำดื่มช่วยขับลม แก้บิดในไต
36	ลำไย	SAPINDACEAE	<i>Dimocarpus longan</i> Lour		นำลำต้นมาต้มน้ำดื่ม แก้ร้อนใน แก้ไอ
37	ว่านหอมแดง	IRIDACEAE	<i>Eleutherine bulbosa</i> (Mill.) Urb.		หัว ขับลมในลำไส้ ตำสมักระหม่อม เด็กแก้หวัด
38	ว่านทองใบ ม่วง	COMPOSITAE	<i>Gynura bicolor</i> (Roxb. ex Willd.) DC.		นำทั้งต้นมาต้มไก่บำรุงร่างกาย
39	ว่านน้า	ACORACEAE	<i>Acorus gramineus</i> Sol.		นำทั้งต้นมาต้มไก่บำรุงร่างกาย

40	ว่านน้ำเล็ก	ARACEAE	<i>Acorus calamus</i> L.		เหง้าใช้ขับลม แก้ท้องอืด ท้องเฟ้อ แก้โรคผิวหนัง เป็นยาหอม
41	ว่านสากเหล็ก	HYPOXIDACEAE	<i>Molineria latifolia</i> (Dryand. ex W.T.Aiton) Herb. ex Kurz		นำรากมาหั่นบางๆ ตากแห้ง ดองกับสุรารับประทานเป็นยาชักมดลูก
42	ว่านหัวสับ	ASPARAGACEAE	<i>Disporum calcaratum</i> D.Don		ปลูกเป็นไม้ประดับ
43	ว่านหางจระเข้	ASPHODELACEAE	<i>Aloe vera</i> (L.) Burm.f.		นำวุ้นในก้านใบมาทาแก้ไฟไหม้น้ำร้อนลวก
44	สะเลียมดง	RUTACEAE	<i>Melicope pteleifolia</i> (Champ. ex Benth.) Hartley		นำใบมาต้มอาบน้ำแก้ น้ำเหลืองเสีย
45	สาคุ	MARANTACEAE	<i>Maranta arundinacea</i> L.		เหง้าแก่นำมาต้มรับประทาน
46	โสมเกาหลี	TALINACEAE	<i>Talinum fruticosum</i> (L.) Juss.		ทั้งต้นนำมาต้มไก่ ช่วยบำรุงร่างกาย
47	โสมคน	TALINACEAE	<i>Talinum paniculatum</i> (Jacq.) Gaertn.		ทั้งต้นนำมาต้มไก่ ช่วยบำรุงร่างกาย
	สาบเสือ	ASTERACEAE	<i>Chromolaena odorata</i> (L.)	ชั้วนิ้ว	ใช้ใบทุบแล้วห้ามเลือด

	สาบหมา	COMPOSITAE			ใบนำมา
48	หญ้าขัดใบยาว	MALVACEAE	<i>Sida acuta</i> Burm.f.		ทั้งต้นใช้ต้บร้อน แก้พิษ แก้บวม แก้ปวด
49	ผักค้ออ่อน	COMPOSITAE	<i>Crassocephalum crepidioides</i> (benth.) S. Moore		นำยอดไปลวกทานกับน้ำพริก แก้อ่อนใน
50	หญ้าปักกิ่ง	COMMELINACEAE	<i>Murdannia loriformis</i> (Hassk.) R.S.Rao & Kammathy		ทั้งต้นใช้แก้ไข้ รักษา มะเร็งในตับ รักษา โทโนเรีย ใช้เป็นยาพอก แก้ อักเสบ ปวดบวม
51	หญ้าหวาน	COMPOSITAE	<i>Stevia rebaudiana</i> (Bertoni) Bertoni	จ้อกิ่งซื้อ	นำต้นมาต้มน้ำดื่ม ลดน้ำตาลในเส้นเลือด
52	หญ้าเอ็นยัด	PLANTAGINACEAE	<i>Plantago major</i> L.		นำทั้งต้นมาต้มน้ำดื่มแก้อ่อนใน
53	หนาดใหญ่	COMPOSITAE	<i>Blumea balsamifera</i> (L.) DC.		นำใบต้มน้ำแช่ตัว แก้ลมในเส้นเอ็น
54	หนามเล็บแมว	RUTACEAE	<i>Toddalia asiatica</i> (L.) Lam.	เถาสูงเท่า	เถาต้มน้ำดื่มขับปัสสาวะ ดับกลิ่นคาว แก้ปวดหลังปวดเอว
55	หว่า	MYRTACEAE	<i>Syzygium cumini</i> (L.) Skeels		ทานผลสดแก้อ่อนใน

56	ห้วยข้าว เย็น	SMILACACEAE	<i>Smilax corbularia</i> var. <i>corbularia</i>		นำทั้งต้นมาต้มน้ำดื่ม แก้โรคระเพาะ
57	เหงือกปลา หมอ	ACANTHACEAE	<i>Acanthus ebracteatus</i> Vahl		ต้นสดนำมาต้มน้ำอาบ รักษาโรค ผิวหนังพุพอง น้ำเหลืองเสีย
58	อ้อยดำ	POACEAE	<i>Saccharum officinarum</i> Linn.	กวนห้วยหล้า	นำลำต้นมาต้มน้ำดื่ม แก้ร้อนใน
59	อัคคีทวาร	LAMIACEAE	<i>Rotheca serrata</i> (L.) Steane & Mabb.		ใช้รากต้มน้ำดื่ม แก่ริดสีดวงทวาร แก้ หอบหืด
60	สะพานกัน	CAPRIFOLIACEAE	<i>Sambucus javanica</i> Reinw. ex Blume		นำใบมาตำเข้ายากับขี้ผึ้งแล้วนำไปย่าง ไฟแล้วห่อใบตอง มาประคบแก้ฟกช้ำ ดำเขียว
61	ราชวดีป่า	SCROPHULARIACEAE	<i>Buddleja asiatica</i> Lour.	เข้าเกลือ	นำใบมาต้มน้ำอาบแก้ผดผื่นคัน
62	มะคำดีควาย	SAPINDACEAE	<i>Sapindus rarak</i> DC.		นำเมล็ดมาหมักกับน้ำตาลเป็นสารจับ ใบและช่วยไล่แมลงและเพลี้ย
63	พุทธรักษา	CANNACEAE	<i>Canna edulis</i> Ker Gawl.		นำหัวต้มน้ำดื่ม บำรุงเลือด
64	น้านมราชสีห์	EUPHORBIACEAE	<i>Euphorbia hirta</i> L.	น้านมแพะ	นำยางจากต้นป้ายปากแก้โรค ปากนกกระจอก

65	หัตถ์คุณหรือ (เหยียนหม่อน)			เครื่อสื่อ	นำใบมาต้มแล้วแช่ตัวแก้ลมในเส้นเลือด
66				เถาฝี่เสื่อ	นำกิ่งก้านใบมาต้มแช่ตัวแก้ปวดหลังปวดเอว
67				ข้าวบัว	นำไปปิ้งไฟแล้วอุ้งไฟประคบ แก้บวม
68				ข้าวกั่วแย้ง	นำทั้งเถามาทุบแล้วนำไปประคบอังไฟมาประคบแก้ปวดเมื่อย
69				ข้าวม่วงเกร็ด (มีเมล็ดสีส้ม)	นำรากมาต้มน้ำดื่ม แก้ปวดท้อง
70				ยู	นำใบมานอนทับ สำหรับเด็กที่มีผื่นแดงและมีไข้

ตารางที่ 2 ข้อมูลองค์ความรู้และภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์จากพืชท้องถิ่นในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวงปากกล้วย

ลำดับ	รายชื่อพืช	ชื่อวงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อม้ง	การใช้ประโยชน์
1	กระชายดำ	ZINGIBERACEAE	<i>Kaempferia parviflora</i> Wall. ex Baker	ชะฉี่เสีย	นำหัวรับประทานสดหรือต้มไก่ แก้วท้องเสีย
2	ก้ามปูหลุด	COMMELINACEAE	<i>Tradescantia zebrina</i> Hort. ex Bosse	โย้วเตร่อ จ้ายเลี้ยะ	ใช้รากมาต้มกับไก่กิน บำรุงร่างกายหรือ แก้ไข้ใน ใบนำมาทุบสมานแผล
3	เก็กฮวยป่า	COMPOSITAE	<i>Dendranthema boreale</i> (Makino) Ling ex Kitam.	กอตออ จี้วะ	ใช้ใบยอดอ่อนผสมกับไข่ไก่หนึ่งรับประทาน หรือเข้าตำรับยาต้มไก่ ช่วยบรรเทาอาการ ปวดเมื่อย ปวดหลังปวดเอว
4	ขมิ้นต้น	BERBERIDACEAE	<i>Mahonia siamensis</i> Takeda	จร็อง เครด้า	นำต้นมาต้มน้ำดื่ม แก้วปวดเนื้อปวดตัว ดี ชาน โรคกระเพาะ
5	คว่ำตายหงาย เป็น	CRASSULACEAE	<i>Bryophyllum pinnatum</i> (Lam.) Oken	กั่วหล่อซ่า	ใช้รากหรือใบมาเนื่งกับไก่กิน นำใบมาทุบ แล้วประคบแก้กระดูกหัก ช่วยบำรุง ร่างกาย

ลำดับ	รายชื่อพืช	ชื่อวงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อม้ง	การใช้ประโยชน์
6	ควาตอง	SAURURACEAE	<i>Houttuynia cordata</i> Thunb.	ก๊ะโตร	รากลนำมาต้มน้ำดื่ม แก้โรคหัวใจ หรือต้วบมน้ำ
7	จิงจูฉ่าย	CoMPOSITAE	<i>Artemisia vulgaris</i> L.	กอตออ	ใช้ใบต้มน้ำกับไ้รับประทาน ช่วยบำรุงร่างกายแก้ปวดหลังปวดเอว
8	ตะไคร้หอม	POACEAE	<i>Cymbopogon nardus</i> Rendle	โต้ตู	นำทั้งต้นมาตำแล้วนวดตามตัว ช่วยลดไข้ในเด็ก
9	ดินฮั้งดอย	TRILLIACEAE	<i>Paris polyphylla</i> Smith	ชาฉี	ใช้หัวรับประทาน รักษาโรคระเพาะ เนื้องอกในกระเพาะ
10	ปู้เผ่าทึงไม้เท้า	ASPARAGACEAE	<i>Aspidistra elatior</i> Blume	ซัวลัว	ใช้ใบหรือรากลนำมาต้มน้ำดื่ม ช่วยบำรุงร่างกายและเป็นยาอายุวัฒนะ
11	ผักแผ้วแดง	AMARANTHACEAE	<i>Iresine herbstii</i> Hook.	โยะเกรียะเลียะ	ใช้ใบต้มน้ำดื่ม หรือใช้ใบเข้าตำรับยาต้มไ้บำรุงร่างกาย บำรุงเลือด
12	มะขามแป	LEGUMINOSAE	<i>Archidendron clypearia</i> (Jack)	ดงจื้อเน้ง	นำรากลนำมาต้มน้ำอม แล้วบ้วนทิ้ง แก้เหงือก

ลำดับ	รายชื่อพืช	ชื่อวงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อม้ง	การใช้ประโยชน์
			I.C.Nielsen		อักษะ คั้นปาก
13	รางจืด	COMMELINACEAE	<i>Murdannia loriformis</i> (Hassk.) Rao et Kammathy	มะก่อเซาะ	ใบนำมาต้มน้ำดื่มและอาบ แก้เมาห้ำ ขั้ว สารพิษ
14	ม้าสามต่อน	LILIACEAE	<i>Asparagus filicinus</i> Buch.-Ham.	จ่อจี	ใช้รากมาต้มน้ำดื่ม ช่วยรักษาโรคนี้ ขั้ว ปัสสาวะ
15	ว่านน้ำเล็ก	ARACEAE	<i>Acorus gramineus</i> Soland.	เปื้อไ้	ใช้รากมาต้มน้ำดื่มหรือใบมาทุบเอาน้ำใส่ตา เข้าตำรับยาต้มไ้ ช่วยสลายเลือดคั่งใน ร่างกาย บำรุงเลือดลม ร่างกาย
16	ว่านสากเหล็ก	HYPOXIDACEAE	<i>Molineria latifolia</i> Herb. ex Kurz	ไ้ซ้า	ใช้หัวต้นทุบให้ละเอียดนำมาแปะไว้บริเวณ ที่เป็นฝี ช่วยสมานแผลที่เป็นฝี บำรุง ร่างกาย ขั้วปัสสาวะ
17	ว่านหอมแดง	IRIDACEAE	<i>Eleutherine bulbosa</i> (Mill.) Urb.		นำหัวมาต้มน้ำรับประทานแก้ไอ

ลำดับ	รายชื่อพืช	ชื่อวงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อม้ง	การใช้ประโยชน์
18	สระระแห่น	LAMIACEAE	<i>Mentha cordifolia</i> Opiz ex Fresen	โป๊ยฮู้	นำใบขยี้ใส่จมูก เพื่อไล่แมลงที่เข้าจมูก
19	หางเสือ	LEGUMINOSAE	<i>Flemingia stricta</i> Roxb. ex W.T. Aiton	ซั่วซั่ว	นำรากมาต้มน้ำดื่ม บำรุงเส้นเอ็น
20	หญ้าเอ็นยิด	PLANTAGINACEAE	<i>Plantago major</i> L.	โยจือบัว	ใช้ได้ทั้งใบและรากมาต้มน้ำดื่ม บ้วนปาก รักษาอาการปวดท้อง และอาการปวดฟัน
21	เอื้องหมายนา	COSTACEAE	<i>Cheilocostus speciosus</i> (J.König) C.Specht	ปากกั่วกอ แก้ง	ใช้ใบและลำต้นชงเป็นชาดื่ม รักษาวัณโรค หายใจหอบหืด
22				ก้อดู	ใช้ใบมาต้มน้ำดื่ม แก้ปวดหัว ปวดท้อง แก้ อาการเมาค้างช่วยบำรุงร่างกาย
23				กั่วจ้อกกู่	นำรากมาต้มน้ำดื่ม แก้ปวดท้อง
24				โก๊ะแป	นำใบหรือรากต้มน้ำกิน แก้ลมผัดเดือน

ลำดับ	รายชื่อพืช	ชื่อวงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อม้ง	การใช้ประโยชน์
					สำหรับสตรีที่อยู่เดือน
25				จอกเก้	ใช้ใบหรือรากมาต้มดื่ม รักษาอาการปวดท้องและแก้อาหารเป็นพิษ
26				จร้า	ทั้งต้นนำมาต้มน้ำดื่ม แก้อาหารเป็นพิษ
27				จำเตือ	ใช้รากมาต้มดื่ม ช่วยบรรเทาอาการแผลสดเป็นหนอง
28				จาเลี้ยะ	ใช้ใบหรือรากนำมาต้มดื่ม ช่วยรักษาสำหรับผู้หญิงที่ประจำเดือนไม่ปกติ
29				จีจัวซา	ใช้รากมาต้มดื่ม รักษาอาการปวดท้อง
30				จีเซ่ไซ้ง	นำทั้งต้นมาต้มน้ำดื่ม แก้ผดผื่นคัน แก้ปวดท้อง ความเชื่อกันภูตผีทำให้แห้ง
31				จีมอนาจ้อ	ใช้รากมาต้มน้ำดื่ม รักษาอาการปวดท้อง
32				จี้มัวนา	ใบหรือรากนำมาต้มน้ำดื่ม แก้กินผิด
33				ชวนตัว	ใช้รากมาต้มดื่ม ใช้รากมาต้มดื่ม

ลำดับ	รายชื่อพืช	ชื่อวงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อม้ง	การใช้ประโยชน์
34				ข้าวกะฉี่	นำรากมาต้มน้ำดื่ม แก้อาการแน่นหน้าอก เนื่องจากการกลืนข้าวไม่ลง
35				ข้าวกำมี	ใช้รากมาต้มน้ำดื่ม รักษาอาการปวดท้อง
36				ข้าวกู่เยยะ	ใช้ใบขยี้แล้วถู แก้ไฟไหม้น้ำร้อนลวก
37				ข้าวเก้ได้	เอาใบมาขยี้ผสมน้ำอุ่น หยอดในหู แก้อาการ หู น้ำหนวก
38				ข้าวจี้ดำ	ใบนำมาต้มน้ำใส่ไว้รับประทาน แก้อาการ โรคลำไส้
39				ข้าวฉะได้	ใช้ใบทุบให้ละเอียด นำมาแปะบริเวณที่ เป็นแผล รักษาแผลสด
40				ข้าวขาน้ง	นำใบมาทุบแล้วห่อ แก้อาการ เจ็บหัวเข่า โรค เก๊าท์
41				ข้าวขาย	ใช้ใบมาต้มน้ำดื่ม ช่วยบรรเทาอาการแพ้ ทั่วไป แก้อาการคัน แน่นท้อง จุก
42				ข้าวตัวมี หยั่ว	ทั้งต้นนำมาต้มน้ำดื่ม ป้องกันการแท้งลูก

ลำดับ	รายชื่อพืช	ชื่อวงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อม้ง	การใช้ประโยชน์
43				ข้าวมะเลียะ	นำไปมาตำแล้วทา แก้กลากเกลื้อน แก้ฝี
44				ข้าวเมะด้ว	ใบหรือรากนำมาต้มน้ำดื่ม ช่วยรักษา อาการปวดหลัง ปวดเอว
45				ข้าวเมะ โตร	ใช้รากหรือใบมาต้มน้ำดื่ม รักษาอาการไข้ใน แก้โรคไต
46				ข้าวม่อซอ	บำรุงเลือดลม บำรุงกำลัง เป็นยา อายุวัฒนะ รากหรือใบต้มน้ำดื่ม
47				ข้าวเอี้ยะ	รากหรือใบต้มน้ำดื่ม แก้ไอ แก้ปวดท้อง จากโรคกระเพาะ
48				ซีต้อ	เอาใบมาลวกน้ำแล้วดื่ม หรือเข้าตำรับยา ต้มไก่ แก้กินผิด อยากอาเจียน ปวดท้อง ช่วยบำรุงร่างกาย
49				เซงจั่วด้ว	ใช้ใบมาผสมกับไ้รับประทาน ช่วยบำรุง ร่างกาย
50				แซก้า	รากหรือใบนำไปลวกโดยใช้น้ำซาวข้าว

ลำดับ	รายชื่อพืช	ชื่อวงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อม้ง	การใช้ประโยชน์
					แล้วต้ม แก้ท้องอืด ท้องเฟ้อ
51				ซ้องคู	ใช้รากมาต้มดื่ม ช่วยรักษาอาการไอ
52				ซิเตอเนง	ใบนำมาต้มไก่ บำรุงร่างกาย
53				ตี่ยู	ใช้ใบมาผสมกับไก่อมาหนึ่งรับประทาน บำรุงร่างกาย
54				เน้งเด	นำใบมาทุบแล้วทาบริเวณที่เป็นฝี
55				บั้งเจ	รากนำมาต้มน้ำดื่ม แก้เมาเหล้า
56				บั้งลือเหย	นำใบมาตำแล้วห่อ สมานแผล และแก้ข้อ เคล็ด
57				บ้องเจเย	ใช้รากมาต้มดื่ม หรือเข้าตำรับต้มไก่ ช่วยบำรุงร่างกาย บำรุงกำลัง
58				เบรียะ	นำต้นมาอังไฟประคบที่หัว แก้ปวดหัว ผิด เดือน

ลำดับ	รายชื่อพืช	ชื่อวงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อม้ง	การใช้ประโยชน์
59				ปร้องคอง ร้อง	ใช้ลำต้นหรือรากมาต้มดื่ม ช่วยรักษา อาการปวดหัว ตัวร้อน แก้ปวดท้อง ประจำเดือน
60				ปร้านไซ	นำใบมาทุบห่อใบตองแล้วอังไฟนำมาพอก แก้ขัดเคล็ด ข้อพลิก
61				ป่อจีตี	รากนำมาต้มน้ำดื่ม แก้ท้องเสีย
62				ป่อโต้ง เจียะ	ใช้ใบหรือรากนำมาต้มดื่ม รักษาอาการ คลายเส้น
63				ป่าเต้	ใช้ใบมาทำให้ละเอียด ผสมกับไข่ นึ่ง รับประทาน รักษาอาการไอ และเจ็บคอ
64				โป้ฮู้แป้ง	ใช้ราก ใบ ทุบประคบบริเวณที่เป็นแผล รักษาแผล
65				มะเจนตง	นำใบมาทุบแล้วนวด แก้ปวดข้อ ปวดบวม เวลาโดนกระแทก
66				โย้วจื้อบัว	ใช้ใบหรือรากมาต้มดื่ม ช่วยรักษาอาการ

ลำดับ	รายชื่อพืช	ชื่อวงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อม้ง	การใช้ประโยชน์
					ปวดท้องและอาการปวดฟัน บำรุงหัวใจ
67				ยีแกร้ง	ใช้รากหรือใบมาต้มน้ำดื่ม รักษาอาการปวดท้อง
68				เย่ชวนด้ว	ใบนำมาเข้าตำรับยาต้มไก่ แก้วปวดเมื่อยปวดหลังปวดเอว
69				โย้ชื้อกู๋	นำรากต้มน้ำดื่ม เป็นยาอายุวัฒนะ
70				โย่วปา	นำทั้งต้นมาต้มน้ำดื่ม แก้วปวดท้องเนื่องจากผัดเดือน
71				หยิงก่า	นำใบหรือรากมาต้มน้ำดื่ม แก้วเมาค้าง มีไข้ ตัวร้อน
72				หลั่วแย่งกู	ใช้ใบหรือรากมาต้มน้ำดื่ม รักษาอาการไอและปวดท้อง
73				หลู่เย่	ใช้ใบมาทุบให้ละเอียด นำมาแปะไว้ที่บริเวณปวด ช่วยรักษาอาการมือเท้าเคล็ด
74				โหล่ดู	ใช้รากหรือหัวต้นมาต้มน้ำดื่ม รักษาอาการ

ลำดับ	รายชื่อพืช	ชื่อวงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อม้ง	การใช้ประโยชน์
					ปวดประจำเดือน ปวดท้องกินผิด
75				อั่วล่วนจั่ว	ใบหรือรากต้มน้ำดื่ม แก้ไอ
76				อั่วล่วน จั่ว	ใช้รากและใบต้มน้ำดื่ม แก้ปวดท้อง อาหารไม่ย่อยจุกแน่น
77				โฮโจไก้	ใช้รากมาต้มน้ำดื่ม รักษาอาหารเป็นพิษ แก้ ปวดท้อง
78				ไม่มีชื่อ	ต้นนำมาต้มน้ำดื่มแก้ปวดข้อเข่า รากต้มน้ำ ดื่มแก้มะเร็งลำไส้
79				ไม่มีชื่อ	นำใบมาต้มน้ำดื่ม แก้มะเร็งภายในร่างกาย
80	ไม่มีรูป			ดอ่ดอ	นำใบมาตำแล้วพอกบริเวณที่โดนหนามตำ ช่วยให้หนามที่ตำออกมา
81	ไม่มีรูป			เบรียงกี	ใช้รากต้มน้ำดื่ม แก้ปวดท้อง
82	ไม่มีรูป			ปัวดอ	ใช้ใบและรากมาต้มน้ำดื่ม ช่วยบำรุงร่างกาย
83	ไม่มีรูป			เจ้อทุจั่ว	ใช้หัวต้นมาต้มน้ำดื่ม ใช้หัวต้นมาต้มน้ำดื่ม

ลำดับ	รายชื่อพืช	ชื่อวงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อม้ง	การใช้ประโยชน์
84	ไม่มีรูป			จิด๊ะระ	ใช้ได้ทั้งต้นและรากนำมาต้มน้ำดื่มหรือใช้อาบก็ได้ ช่วยรักษาอาการแพ้หรือมีผื่นขึ้นตามลำตัว
85	ไม่มีรูป			หยั่วกัก	รากนำมาต้มน้ำดื่ม แก้ปวดท้อง ปกข้า หรือนำใบมาพอก
86	ไม่มีรูป			ดูหย่า	ใบหรือรากนำมาต้มน้ำดื่ม แก้ปวดท้อง
87	ไม่มีรูป			ซั่วเซี้ยะซง	ใบนำมาต้ม แก้เวียนศีรษะ
88	ไม่มีรูป			เซะเม	รากนำมาต้มน้ำดื่ม แก้ลมพิษเดือน แก้ร้อนใน
89	ไม่มีรูป			ปอด้า	รากนำมาต้มน้ำดื่ม แก้ปวดท้อง กินผิดท้องเสีย

2. ศึกษาและพัฒนากลุ่มอาชีพต้นแบบที่สามารถสร้างรายได้จากพืชท้องถิ่นในชุมชน

- (1) สังเคราะห์และคัดเลือกพืชท้องถิ่นที่มีศักยภาพและหาแนวทางการพัฒนานวัตกรรมหรือผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ ใน 5 พื้นที่ ได้แก่

โครงการขยายผลฯ ปางมะโอ พืชที่คัดเลือกจำนวน 7 ชนิดได้แก่ ชาอัสสัม รางจืดดอกม่วงรางจืด ดอกแดง ปัญจขันธุ์ หล้าเอ็นยัด เนระพูสีไทย และเชียงดา โดยสนับสนุนการรวมกลุ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์จากพืชท้องถิ่นบ้านปางมะโอ โดยนำพืชที่คัดเลือกมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ชาชงสมุนไพร และคัดเลือกพืชจำนวน 10 ชนิด ได้แก่ ไพล ขมิ้น ตะไคร้ หล้าเอ็นยัด หล้าถอดปล้อง เหงือกปลาหมอ พญาขอ ว่านสาวหลง สะพานกัน ข่า เพื่อพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์น้ำมันนวดสมุนไพร ยาหม่องสมุนไพรแก้ปวดบวมปวดเมื่อย และยาหม่องเคล็ดพังพอน ซึ่งรวมรายได้ในปี 2556 จำนวน 29,465 บาท

โครงการขยายผลฯ ห้วยเป่า พืชที่คัดเลือกจำนวน 1 ชนิด ได้แก่ มะแตง ซึ่งเป็นพืชให้น้ำมันที่พบในท้องถิ่น มีสรรพคุณในการบรรเทาอาการเหน็บชา อัมพฤกษ์ อัมพาต และแก้ปวดเมื่อย เพื่อพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ในรูปแบบน้ำมันนวดสมุนไพร ยาหม่องสมุนไพร โดยมีน้ำมันมะแตงเป็นส่วนประกอบและนำสมุนไพรที่มีในชุมชนที่เหมาะสมในการนำมาทำน้ำมันนวดสมุนไพร จำนวน 14 ชนิด ได้แก่ ขมิ้น ไพล ตะไคร้ กระชาย ข่า แคบิด ใบพลู ไม้ตอง พญาขอ พลับพลึง เหงือกปลาหมอ หล้าเอ็นยัด หล้าถอดปล้อง ว่านสาวหลง เป็นส่วนผสมในน้ำมันนวดรวมด้วย

โครงการขยายผลฯ โหล่งขอด พืชที่คัดเลือกได้แก่ ผักกูด ให้เกษตรกรปลูกเพื่อบริโภคในครัวเรือนและจำหน่ายในชุมชน พื้นที่ปลูกรวม 1 ไร่ สามารถสร้างรายได้เฉลี่ย 3,000-5,000 บาท/ไร่/ปี และกลุ่มผู้ปลูกกลึงลาวร่วมกับป้าธรรมชาติบ้านแม่สายป่าเมียง สมาชิก 5 คน รวม 2,690 กอ รายได้ 6,800 บาท

โครงการขยายผลฯ ปางแดงใน ได้แก่ พืชที่คัดเลือกจำนวน 10 ชนิด ได้แก่ เต่าร้าง ต่างหลวง หวายหนามขาว ตำว ค้อ จะค่าน ผักหวานบ้าน ไข่เปาะ เพกา และชะอม โดยมีแผนการผลิตกล้าจำนวน 25,500 กล้า ประมาณการรายได้ 95,300 บาท โดยจะหักรายได้ร้อยละ 20 เข้าเป็นกองทุนหมุนเวียนของกลุ่มสมาชิก

โครงการขยายผลฯ ป่าแป้ คัดเลือกพืชจำนวน 25 ชนิด เช่น มะแขว่น เชียงดา ฮ้วนหมู ชาข้าวหอม หวายหลวง ผักแปม ผักหวานบ้าน แคบ้าน ฮ่อม ดีปลากั้ง มะขามป้อม หว้า และรางจืด เป็นต้น โดยมีแผนการผลิตกล้าพันธุ์พืช จำนวน 27,300 กล้า ประมาณการรายได้ 184,700 บาท โดยจะหักรายได้ร้อยละ 20 เข้าเป็นกองทุนหมุนเวียนของกลุ่มสมาชิก

- (2) สนับสนุนการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชนจากพืชท้องถิ่นที่มีศักยภาพ ใน 2 พื้นที่ ได้แก่

โครงการขยายผลฯ ปางมะโอ สนับสนุนการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ โดยมีชื่อกลุ่ม “กลุ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์จากพืชท้องถิ่นบ้านปางมะโอ” มีสมาชิกจำนวน 5 ราย และมีโครงสร้างการบริหารจัดการกลุ่ม ดังนี้

ตารางที่ 3 โครงสร้างการบริหารจัดการกลุ่มในพื้นที่โครงการขยายผลฯ ปางมะโอ

รายชื่อ	ตำแหน่ง
1.นางศร ตาคำ	ประธานกลุ่ม
2.นางโสภา ศรีอำพร	รองประธาน
3.นางวันเพ็ญ ยิ่งสนิท	เลขานุการ
4.นางราตรี พันธกล้า	สมาชิก
5.นางผ่องพรรณ สุขแก้ว	สมาชิก

โครงการขยายผลฯ ห้วยเป้า สนับสนุนการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ โดยมีชื่อกลุ่ม “กลุ่มสมุนไพรน้ำมันมะเดื่อบ้านห้วยเป้า” สนับสนุนการรวมกลุ่ม สมาชิก 10 ราย

ตารางที่ 4 โครงสร้างการบริหารจัดการกลุ่มในพื้นที่โครงการขยายผลฯ ห้วยเป้า

รายชื่อ	ตำแหน่ง
1.นายชน เสารคำ	ประธานกลุ่ม
2.นายชาตรี ก้าวิล	รองประธาน
3. นาง ขัดหลง	เลขานุการ
4. นายคำ ขัดหลง	สมาชิก
5. นายอารี หมื่นไชย	สมาชิก
6. นางปอย น้อยอ่อน	สมาชิก
7. นางลีน ทาเป็ง	สมาชิก
8. นางศรี การะหงษ์	สมาชิก
9. นางบัวคำ บุญเรือง	สมาชิก
10.นายหนุ่ม ปาวะสาร	สมาชิก
11.นางลำดวน การะหงษ์	สมาชิก

โครงการขยายผลฯ ไหล่ขอต สนับสนุนเกษตรกรปลูกผักกูด จำนวน 4 ราย

ตารางที่ 5 โครงสร้างการบริหารจัดการกลุ่มในพื้นที่โครงการขยายผลฯ ไหล่ขอต

รายชื่อ	ตำแหน่ง
1. นายฉันท ใจหลวง	ประธานกลุ่ม
2. นายบุญยวง กะเตี๊ยะ	รองประธาน
3. นายบุญมี ธนเกษมสันต์	เลขานุการ
4. ขจรศักดิ์ จำปีศรีโสภา	สมาชิก

โครงการขยายผลฯ ปางแดงใน สนับสนุนการรวมกลุ่มสมาชิกเพาะขยายพันธุ์พืชท้องถิ่น จำนวน 25 ราย

ตารางที่ 6 โครงสร้างการบริหารจัดการกลุ่มในพื้นที่โครงการขยายผลฯ ปางแดงใน

รายชื่อ	ตำแหน่ง
1. นายแดง ปู่ยี่	ประธานกลุ่ม
2. นายเปา ลุงเมือง	รองประธาน
3. นางยอน ลาปาน	เลขานุการ
4. นายกรจิง อาฮิน	คณะกรรมการ
5. นางลอด เหง	คณะกรรมการ
6. นายชาติ จันทรา	คณะกรรมการ
7. นายจะสอ ลิโบ	สมาชิก
8. นายยอด ลุงเมือง	สมาชิก
9. นางคอง ลุงจาน	สมาชิก
10. นายเสนห์ ลุงมัน	สมาชิก
11. นางกุงมา ลุงเมือง	สมาชิก
12. นายยี่ หมกฮุ้ง	สมาชิก
13. นายนำแสง ลุงเมือง	สมาชิก
14. นายไทย นายโม	สมาชิก
15. นายภูวดล จองตาล	สมาชิก
16. นายตาล จองตาล	สมาชิก
17. นางคอง เหง	สมาชิก
18. นายจะสิน ปู่ยี่	สมาชิก
19. นายจะแปะ จะโล	สมาชิก
20. นายต่อ จะโล	สมาชิก
21. นายซอลี จะแตะ	สมาชิก
22. นายอ่อง ลุงเมือง	สมาชิก
23. นางอุง ลุงเงิน	สมาชิก
24. นายจะโบ จะสี	สมาชิก
25. นายคำยี่ ลุงจาน	สมาชิก

โครงการขยายผลฯ ป่าแป๋ สนับสนุนการรวมกลุ่มสมาชิกเพาะขยายพันธุ์พืชท้องถิ่น จำนวน 10 ราย

ตารางที่ 7 โครงสร้างการบริหารจัดการกลุ่มในพื้นที่โครงการขยายผลฯ ป่าแป๋

รายชื่อ	ตำแหน่ง
1. นางเฉลียว วิไล	ประธานกลุ่ม
2. นางบัวคำ โพธาแก้ว	รองประธาน
3. นางวันดี สุริยา	เลขานุการ
4. นางวิไล บุญศรีสม	คณะกรรมการ
5. นางจันทร์เป็ง ศรีวัย	คณะกรรมการ
6. นางบัวจันทร์ บัวสร้อย	เหรัญญิก
7. นายประมวล ยานะ	สมาชิก
8. นางอมรพรรณ โพธาแก้ว	สมาชิก
9. นางสุทัศน์ บัวเขียน	สมาชิก
10.นางบัวคำ ประชาสัมพันธ์	สมาชิก

(2) การเสริมสร้างความรู้ ความเข้มแข็งและพัฒนาศักยภาพของกลุ่มสมาชิก

กลุ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์จากพืชท้องถิ่นบ้านปางมะโอ มีการเสริมสร้างความรู้ ความเข้มแข็ง และพัฒนาศักยภาพของกลุ่มสมาชิก ดังนี้

- การให้ความรู้เกี่ยวกับพืชที่นำมาใช้ประโยชน์ในการทำผลิตภัณฑ์ชาชง และผลิตภัณฑ์น้ำมัน นวดสมุนไพร ได้แก่ การปลูก การขยายพันธุ์ คุณประโยชน์และโทษของพืชแต่ละชนิด การอบรมการเพาะขยายพันธุ์พืชที่นำมาใช้ประโยชน์ ได้แก่ ปญจขันธ์
- การอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการนำพืชท้องถิ่นมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีมาตรฐาน โดยให้ความรู้ และการทดลองปฏิบัติ
- การเก็บตัวอย่างผลิตภัณฑ์เพื่อวิเคราะห์การปนเปื้อนเชื้อจุลินทรีย์ สารกำจัดศัตรูพืช โลหะหนัก เพื่อเปรียบเทียบวิธีการผลิตที่มีผลต่อการปนเปื้อนของจุลินทรีย์ (เปรียบเทียบวิธีการจัดการ วัตถุดิบ) และเพื่อวิเคราะห์หาปริมาณการปนเปื้อนเชื้อจุลินทรีย์ในขั้นตอนต่างๆ ได้แก่ขั้นตอนต่อไป 1.หลังตากแห้งเตรียมเก็บไว้ในถุงพลาสติก 2. ก่อนบรรจุลงซองชา 3.หลังจากบรรจุในซองผลิตภัณฑ์ ในระยะเวลาทุก 1 เดือน ตั้งแต่ 1-6 เดือน
- การทบทวนเกี่ยวกับคุณประโยชน์ โทษของพืชที่นำมาผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ ทบทวนกระบวนการจัดการกลุ่ม ได้แก่ การจัดการวัตถุดิบ (การจัดการหาวัตถุดิบ ราคา การจัดการ) การจัดการการผลิต การจัดการขาย การจัดการผลประโยชน์ให้กับสมาชิกกลุ่ม
- การฝึกปฏิบัติการทำบัญชีรายรับรายจ่าย และการแบ่งผลประโยชน์จากการประกอบการให้กับสมาชิกกลุ่ม

- ทบทวนกระบวนการจัดการกลุ่ม ได้แก่ การจัดการวัตถุดิบ (การจัดการหาวัตถุดิบ ราคา การจัดการ) การจัดการการผลิต การจัดการขาย การจัดการผลประโยชน์ให้กับสมาชิกกลุ่ม และจากการประชุมหารือในกลุ่ม ทางกลุ่มได้มีการปรับเปลี่ยนข้อตกลงกลุ่มในการจัดการวัตถุดิบ ได้แก่ ข้อตกลงในการจัดหาวัตถุดิบ และราคาของวัตถุดิบให้เหมาะสม
- การติดตามความก้าวหน้าการดำเนินงานของกลุ่ม ปัญหาและอุปสรรค รวมทั้งการหาแนวทางแก้ไขร่วมกัน
- การพัฒนาแปลงปลูกพืชท้องถิ่น ซึ่งได้ปลูกพืชที่กลุ่มนำไปพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม ได้แก่ รางจืดดอกแดง หญ้าเอ็นยืด เนระพูสีไทย เจียวกู่หลาน

การทำผลิตภัณฑ์ชาสมุนไพร

การทำผลิตภัณฑ์น้ำมันนวดสมุนไพร

การติดตามความก้าวหน้าการดำเนินงานของกลุ่ม ปัญหาและอุปสรรค รวมทั้งการหาแนวทางแก้ไขร่วมกัน

การพัฒนาแปลงปลูกพืชท้องถิ่น

ภาพที่ 1 การเสริมสร้างความรู้ ความเข้มแข็งและพัฒนาศักยภาพของกลุ่มสมาชิกบ้านปางมะโอ

กลุ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์จากพืชท้องถิ่นบ้านห้วยเป้า

- จัดอบรมเชิงปฏิบัติการการผลิตน้ำมันนวดสมุนไพรซึ่งมีส่วนผสมจากน้ำมันมะแตกและสมุนไพรต่างๆที่มีในชุมชน เพื่อใช้บรรเทาอาการปวดเมื่อย เหน็บชา ปวดข้อ จำนวน 2 ครั้ง ให้กับสมาชิกชุมชนผู้สนใจ (ภาพที่ 2)

- จัดศึกษาดูงาน เรื่อง “การเสริมสร้างความเข้มแข็งและพัฒนาศักยภาพของกลุ่มอาชีพต้นแบบที่สร้างรายได้จากความหลากหลายทางชีวภาพในท้องถิ่น ณ กลุ่มอนุรักษ์ผิงธรรมชาติ บ้านปางกำแพงหิน ต.เทพเสด็จ อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่ โดยวิทยากรได้บรรยายถึงความเป็นมาของกลุ่มอนุรักษ์ผิงธรรมชาติ การเสริมสร้างความเข้มแข็งและพัฒนาศักยภาพของกลุ่มอาชีพ เรื่อง การเลี้ยงผิงธรรมชาติ และเยี่ยมชมการเลี้ยงผิงธรรมชาติในสวนกาแฟและสวนเมี่ยงของเกษตรกรในกลุ่ม โดยภายหลังจากการศึกษาดูงาน เกษตรกรโครงการขยายผล ฯ ห้วยเป้า ได้สรุปร่วมกันในกลุ่มผู้ศึกษาดูงานว่าจะนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาดูงานกลับไปปฏิบัติและปรับใช้ในการเลี้ยงผิงของตนเอง เพื่อให้เกิดกลุ่มอาชีพที่สร้างรายได้จากความหลากหลายทางชีวภาพในท้องถิ่น (ภาพที่ 3)

ภาพที่ 2 การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการการผลิตน้ำมันนวดสมุนไพรบ้านห้วยเป่า

ภาพที่ 3 การศึกษาดูงาน เรื่อง “การเสริมสร้างความเข้มแข็งและพัฒนาศักยภาพของกลุ่มอาชีพ
ต้นแบบที่สร้างรายได้จากความหลากหลายทางชีวภาพในท้องถิ่น”

3. การวิเคราะห์คุณค่าทางโภชนาการ สารสำคัญ และความเป็นพิษในพืชที่มีศักยภาพ

วิเคราะห์คุณภาพทางเคมีของปัญจขันธ์ 2 สายพันธุ์ ใน 2 พื้นที่ ในพื้นที่โครงการขยายผลฯ วัว ซึ่งเป็นปัญจขันธ์สายพันธุ์ที่พบมากในชุมชน และในพื้นที่โครงการขยายผลฯ ปางมะโอ พบว่า ปัญจขันธ์ในพื้นที่ปางมะโอพันธุ์ที่พบในท้องถิ่นมีเอกลักษณ์ทางเคมีไม่เป็นไปตามข้อกำหนด และปัญจขันธ์ที่นำต้นพันธุ์มาจากอ่างขางแล้วนำมาปลูกในพื้นที่ปางมะโอมีเอกลักษณ์ทางเคมีเป็นไปตามข้อกำหนด

การวิเคราะห์การปนเปื้อนจุลินทรีย์

การวิเคราะห์การปนเปื้อนโลหะหนัก

ตารางที่ 8 ผลการตรวจวิเคราะห์คุณภาพทางเคมีของปฏูจันธิในพื้นที่โครงการขยายผลชาววิ (พันธุ์ที่พบในชุมชน)

รายการตรวจวิเคราะห์	ผลการตรวจวิเคราะห์	ข้อกำหนดมาตรฐาน
1. เอกลักษณะทางเคมี		
- การตรวจสอบเบื้องต้นทางเคมี - การตรวจเอกลักษณ์ทางเคมีด้วยวิธีโครมาโทกราฟีชนิดฉิวบาง	เป็นไปตามข้อกำหนด เป็นไปตามข้อกำหนด	ให้ผลบวก ⁽³⁾ ตามมาตรฐานปฏูจันธิ Gynostemma pentaphylloum) (Thunb.) Makino ⁽³⁾
2. ปริมาณความชื้นโดยวิธีกราวิเมตริก*	8.3% โดยน้ำหนัก	ไม่เกิน 8.0% โดยน้ำหนัก ⁽¹⁾
3. ปริมาณเถ้ารวม*	11.0% โดยน้ำหนัก	ไม่เกิน 14.0% โดยน้ำหนัก ⁽²⁾
4. ปริมาณเถ้าที่ไม่ละลายในกรด*	0.3% โดยน้ำหนัก	ไม่เกิน 2.0% โดยน้ำหนัก ⁽²⁾
5. ปริมาณสารสกัดด้วย 95 % เอทานอล	12.5% โดยน้ำหนัก	ไม่น้อยกว่า 9.0% โดยน้ำหนัก ⁽³⁾
6. ปริมาณสารสกัดด้วยน้ำ	27.8% โดยน้ำหนัก	ไม่น้อยกว่า 21.0% โดยน้ำหนัก ⁽³⁾
7. ปริมาณซาโปนินรวม	5.6% โดยน้ำหนัก	ไม่น้อยกว่า 8.0% โดยน้ำหนัก ⁽³⁾
8. ดัชนีการเกิดฟอง	1333	ไม่น้อยกว่า 242 ⁽³⁾

*ได้รับการรับรองตามมาตรฐาน ISO/IEC 17025:2005

ตารางที่ 9 ผลการตรวจวิเคราะห์คุณภาพทางเคมีของปฏูจันธิในพื้นที่โครงการขยายผลชาวปามะโอ (พันธุ์ที่พบในชุมชน)

รายการตรวจวิเคราะห์	ผลการตรวจวิเคราะห์	ข้อกำหนดมาตรฐาน
9. เอกลักษณะทางเคมี		
- การตรวจสอบเบื้องต้นทางเคมี - การตรวจเอกลักษณ์ทางเคมีด้วยวิธีโครมาโทกราฟีชนิดฉิวบาง	ไม่เป็นไปตามข้อกำหนด ไม่เป็นไปตามข้อกำหนด	ให้ผลบวก ⁽³⁾ ตามมาตรฐานปฏูจันธิ Gynostemma pentaphylloum) (Thunb.) Makino ⁽³⁾
10. ปริมาณความชื้นโดยวิธีกราวิเมตริก*	6.4% โดยน้ำหนัก	ไม่เกิน 8.0% โดยน้ำหนัก ⁽¹⁾
11. ปริมาณเถ้ารวม*	9.1% โดยน้ำหนัก	ไม่เกิน 14.0% โดยน้ำหนัก ⁽²⁾
12. ปริมาณเถ้าที่ไม่ละลายในกรด*	0.6% โดยน้ำหนัก	ไม่เกิน 2.0% โดยน้ำหนัก ⁽²⁾
13. ปริมาณสารสกัดด้วย 95 %	11.6% โดยน้ำหนัก	ไม่น้อยกว่า 9.0% โดยน้ำหนัก ⁽³⁾

เอทานอล		
14.ปริมาณสารสกัดด้วยน้ำ	26.5% โดยน้ำหนัก	ไม่น้อยกว่า 21.0% โดยน้ำหนัก ⁽³⁾
15.ปริมาณซาโปนินรวม	4.6% โดยน้ำหนัก	ไม่น้อยกว่า 8.0% โดยน้ำหนัก ⁽³⁾
16.ดัชนีการเกิดฟอง	1333	ไม่น้อยกว่า 242 ⁽³⁾

ตารางที่ 10 ผลการตรวจวิเคราะห์คุณภาพทางเคมีของปัญจชันธิในพื้นที่โครงการขยายผลฯปางมะโอ (พันธุ์จากอ่างขาง)

รายการตรวจวิเคราะห์	ผลการตรวจวิเคราะห์	ข้อกำหนดมาตรฐาน
1. เอกลักษณ์ทางเคมี		
- การตรวจสอบเบื้องต้นทางเคมี - การตรวจเอกลักษณ์ทางเคมีด้วยวิธีโครมโทกราฟีชนิดผิวบาง	เป็นไปตามข้อกำหนด เป็นไปตามข้อกำหนด	ให้ผลบวก ⁽³⁾ ตามมาตรฐานปัญจชันธิ Gynostemma pentaphyllum (Thunb.) Makino ⁽³⁾
2. ปริมาณความชื้นโดยวิธีกราวิเมตริก*	6.9% โดยน้ำหนัก	ไม่เกิน 8.0% โดยน้ำหนัก ⁽¹⁾
3. ปริมาณเถ้ารวม*	10.9% โดยน้ำหนัก	ไม่เกิน 14.0% โดยน้ำหนัก ⁽²⁾
4. ปริมาณเถ้าที่ไม่ละลายในกรด*	0.5% โดยน้ำหนัก	ไม่เกิน 2.0% โดยน้ำหนัก ⁽²⁾
5. ปริมาณสารสกัดด้วย 95 % เอทานอล	12.3% โดยน้ำหนัก	ไม่น้อยกว่า 9.0% โดยน้ำหนัก ⁽³⁾
6. ปริมาณสารสกัดด้วยน้ำ	26.2% โดยน้ำหนัก	ไม่น้อยกว่า 21.0% โดยน้ำหนัก ⁽³⁾
7. ปริมาณซาโปนินรวม	6.2% โดยน้ำหนัก	ไม่น้อยกว่า 8.0% โดยน้ำหนัก ⁽³⁾
8. ดัชนีการเกิดฟอง	1333	ไม่น้อยกว่า 242 ⁽³⁾
*ได้รับการรับรองมาตรฐาน ISO/IEC 17025:2005		

ตารางที่ 11 ผลการตรวจวิเคราะห์การปนเปื้อนของเชื้อจุลินทรีย์ในพื้นที่โครงการขยายผลฯวาวี (พันธุ์ที่พบในชุมชน)

รายการตรวจวิเคราะห์	ผลการตรวจวิเคราะห์	ข้อกำหนดมาตรฐาน
จำนวนแบคทีเรียทั้งหมด (โคลนีต่อกรัม)	2.5×10^4	ไม่เกิน 5.0×10^5
จำนวนยีสต์และราทั้งหมด (โคลนีต่อกรัม)	2.6×10^3	ไม่เกิน 5.0×10^3
จำนวนแบคทีเรียในลำไส้อื่นๆ (PNต่อกรัม)	มากกว่า 10^4	ไม่เกิน 10^3
เชื้อ <i>Escherichia coli</i>	พบในตัวอย่าง 1 กรัม	ไม่พบในตัวอย่าง 1 กรัม

เชื้อ <i>Staphylococcus aureus</i>	ไม่พบในตัวอย่าง 1 กรัม	ไม่พบในตัวอย่าง 1 กรัม
เชื้อ <i>Salmonella</i> spp.	ไม่พบในตัวอย่าง 10 กรัม	ไม่พบในตัวอย่าง 10 กรัม
เชื้อ <i>Pathogenic Clostridium</i> spp.	พบในตัวอย่าง 10 กรัม	ไม่พบในตัวอย่าง 10 กรัม

วิธีตรวจวิเคราะห์ Thai Pharmacopoeia Volumes I and II Supplement 2005

ตารางที่ 12 ผลการตรวจวิเคราะห์การปนเปื้อนของเชื้อจุลินทรีย์ในพื้นที่โครงการขยายผลาปางมะโอ (พันธุ์ที่พบในชุมชน)

รายการตรวจวิเคราะห์	ผลการตรวจวิเคราะห์	ข้อกำหนดมาตรฐาน
จำนวนแบคทีเรียทั้งหมด (โคลนต่อกรัม)	3.0×10^5	ไม่เกิน 5.0×10^5
จำนวนยีสต์และราทั้งหมด (โคลนต่อกรัม)	มากกว่า 1.0×10^5	ไม่เกิน 5.0×10^3
จำนวนแบคทีเรียในลำไส้อื่นๆ (PNต่อกรัม)	มากกว่า 10^4	ไม่เกิน 10^3
เชื้อ <i>Escherichia coli</i>	ไม่พบในตัวอย่าง 1 กรัม	ไม่พบในตัวอย่าง 1 กรัม
เชื้อ <i>Staphylococcus aureus</i>	ไม่พบในตัวอย่าง 1 กรัม	ไม่พบในตัวอย่าง 1 กรัม
เชื้อ <i>Salmonella</i> spp.	ไม่พบในตัวอย่าง 10 กรัม	ไม่พบในตัวอย่าง 10 กรัม
เชื้อ <i>Pathogenic Clostridium</i> spp.	ไม่พบในตัวอย่าง 10 กรัม	ไม่พบในตัวอย่าง 10 กรัม

วิธีตรวจวิเคราะห์ Thai Pharmacopoeia Volumes I and II Supplement 2005

ตารางที่ 13 ผลการตรวจวิเคราะห์การปนเปื้อนของเชื้อจุลินทรีย์ในพื้นที่โครงการขยายผลาปางมะโอ (พันธุ์จากอ่างขาง)

รายการตรวจวิเคราะห์	ผลการตรวจวิเคราะห์	ข้อกำหนดมาตรฐาน
จำนวนแบคทีเรียทั้งหมด (โคลนต่อกรัม)	1.9×10^4	ไม่เกิน 5.0×10^5
จำนวนยีสต์และราทั้งหมด (โคลนต่อกรัม)	มากกว่า 1.0×10^4	ไม่เกิน 5.0×10^3
จำนวนแบคทีเรียในลำไส้อื่นๆ (PNต่อกรัม)	มากกว่า 10^3 แต่น้อยกว่า 10^4	ไม่เกิน 10^3
เชื้อ <i>Escherichia coli</i>	ไม่พบในตัวอย่าง 1 กรัม	ไม่พบในตัวอย่าง 1 กรัม
เชื้อ <i>Staphylococcus aureus</i>	ไม่พบในตัวอย่าง 1 กรัม	ไม่พบในตัวอย่าง 1 กรัม
เชื้อ <i>Salmonella</i> spp.	ไม่พบในตัวอย่าง 10 กรัม	ไม่พบในตัวอย่าง 10 กรัม
เชื้อ <i>Pathogenic Clostridium</i> spp.	ไม่พบในตัวอย่าง 10 กรัม	ไม่พบในตัวอย่าง 10 กรัม

วิธีตรวจวิเคราะห์ Thai Pharmacopoeia Volumes I and II Supplement 2005

ตารางที่ 14 ผลการวิเคราะห์การปนเปื้อนโลหะหนักในพื้นที่โครงการขยายผลชาววี (พันธุ์ที่พบในชุมชน)

รายการวิเคราะห์	ผลการวิเคราะห์	มาตรฐาน	สรุป
สารหนู (Arsenic)	ตรวจไม่พบ	ไม่มากกว่า 4 ppm	เข้ามาตรฐาน
ตะกั่ว (Lead)	ตรวจพบ 0.2 ppm	ไม่มากกว่า 10 ppm	เข้ามาตรฐาน
แคดเมียม (Cadmium)	ตรวจพบ 0.5 ppm	ไม่มากกว่า 0.3 ppm	ผิดมาตรฐาน

ตารางที่ 15 ผลการวิเคราะห์การปนเปื้อนโลหะหนักในพื้นที่โครงการขยายผลปางมะโอ (พันธุ์ที่พบในชุมชน)

รายการวิเคราะห์	ผลการวิเคราะห์	มาตรฐาน	สรุป
สารหนู (Arsenic)	ตรวจไม่พบ	ไม่มากกว่า 4 ppm	เข้ามาตรฐาน
ตะกั่ว (Lead)	ตรวจพบ 1.7 ppm	ไม่มากกว่า 10 ppm	เข้ามาตรฐาน
แคดเมียม (Cadmium)	ตรวจพบ 0.38 ppm	ไม่มากกว่า 0.3 ppm	ผิดมาตรฐาน

ตารางที่ 16 ผลการวิเคราะห์การปนเปื้อนโลหะหนักในพื้นที่โครงการขยายผลปางมะโอ (พันธุ์จากอ่างข้าง)

รายการวิเคราะห์	ผลการวิเคราะห์	มาตรฐาน	สรุป
สารหนู (Arsenic)	ตรวจไม่พบ	ไม่มากกว่า 4 ppm	เข้ามาตรฐาน
ตะกั่ว (Lead)	ตรวจพบ 1.9 ppm	ไม่มากกว่า 10 ppm	เข้ามาตรฐาน
แคดเมียม (Cadmium)	ตรวจพบ 0.19 ppm	ไม่มากกว่า 0.3 ppm	เข้ามาตรฐาน

4. พัฒนาศูนย์เรียนรู้การฟื้นฟูแหล่งอาหารและความหลากหลายทางชีวภาพในชุมชน

- (1) สนับสนุนชุมชนเพาะขยายพันธุ์ และปลูกฟื้นฟูพืชท้องถิ่น สำหรับเป็นแหล่งอาหาร สมุนไพร พลังงาน และพืชใช้สอยอื่นๆ ต่อเนื่อง
 - สนับสนุนต้นพันธุ์พืชสมุนไพรที่ใช้ในการรักษาโรคนี้ที่ให้กับชุมชน จำนวน 5 ชนิด เพื่อให้ชุมชนได้นำไปเพาะขยายพันธุ์และปลูกใช้ประโยชน์ รวมทั้งสนับสนุนพืชอาหารและพืชสมุนไพรอื่นๆ ที่ขาดแคลนและไม่เคยมีในชุมชนให้ผู้เข้าร่วมเวทีครั้งนี้
 - ทำการสนับสนุนต้นพันธุ์พืชอาหารและพืชสมุนไพรให้กับชุมชนดังนี้
- พืชสมุนไพรที่ไม่มีในชุมชน ได้แก่ 1.เสลดพังพอนตัวเมีย 2.เพชรสังฆาต 3.รางจืด 4.ผักเอ็ดขาว 5.ฟ้าทะลายโจร 6.เชียงดา

พืชอาหารและพืชสมุนไพรที่หายากหรือขาดแคลน ได้แก่ ตีนตุ้งครูดและแคบ้าน 3.พืชอาหารและพืชสมุนไพรทั่วไป ได้แก่ มะกรูด ใผ่ขาง และขมิ้นดำ

ภาพที่ 4 สนับสนุนต้นพันธุ์พืชอาหารและสมุนไพรให้แก่ชุมชน

(2) การอบรมการเพาะขยายพันธุ์

ทำการสาธิตวิธีการเพาะขยายพันธุ์ต้นตีนตุ้งครูด (ในปัจจุบันเป็นพืชที่หายากและขาดแคลน) ให้กับสมาชิกกลุ่มฟื้นฟูตีนตุ้งครูดบ้านดอยช้าง โดยได้สาธิตการขยายพันธุ์ต้นตีนตุ้งครูดแบบแบ่งหัว และการผสมดินกับแกลบเพื่อใช้ในการเพาะหัวต้นตีนตุ้งครูด และได้้นำต้นตีนตุ้งครูดสนับสนุนให้กับกลุ่มในการนำไปเพาะขยายพันธุ์ในครัวเรือนของแต่ละคน

จัดอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “เทคนิคการปลูกผักหวานป่าให้โตเร็ว” โดยได้อบรมหัวข้อดังต่อไปนี้

การเพาะขยายพันธุ์ และวิธีการปลูกและการดูแล ให้กับตัวแทนเกษตรกรจาก 16 หมู่บ้าน มีเกษตรกร โรงเรียน และเจ้าหน้าที่สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงเข้าร่วมจำนวน 80 คน จากการรับการอบรมมีเนื้อหาดังต่อไปนี้

การขยายพันธุ์พันธุ์ผักหวานป่า สามารถทำได้ 4 วิธีคือ

1) การเพาะเมล็ด 2) การตอนกิ่ง 3) การชำไหล (ราก) 4) การสักราก แต่วิธีที่ได้ผลและเป็นที่ยอมรับได้แก่การเพาะเมล็ด และการตอนกิ่ง ซึ่ง 2 วิธีนี้ มีวิธีการขยายพันธุ์ดังนี้

1) การเพาะเมล็ดผักหวานป่า

- นำผลผักหวานป่าที่สุกสังเกตจากเปลือกจะมีสีเหลืองสด
- นำผลผักหวานป่ามาหมักไว้ประมาณ 3-5 วัน โดยใส่กระสอบปุ๋ย ข่ง หรือภาชนะอื่นๆที่ระบายอากาศได้ดี
- เมื่อผลผักหวานเริ่มเน่าสังเกตจะมีราสีขาวขึ้นมา นำเอาเนื้อของผลผักหวานป่าออก โดยใช้มือขยี้ แต่ต้องใส่ถุงมือยางเพื่อป้องกันมือระคายเคืองจากยางของผลผักหวาน จากนั้นขยี้และใช้น้ำล้างจนหมดเมือกเหลือแต่เมล็ด แต่ต้องทำด้วยความระมัดระวังอย่าให้เมล็ดผักหวานชำซึ่งอาจจะทำให้

ภายในเมล็ดเสียหายซึ่งมีผลต่อการงอกของเมล็ด และตอนล่างเมล็ดให้สังเกตดูเมล็ดที่ลอยน้ำให้แยกออกไปทิ้งเพราะเมล็ดเหล่านี้มีอัตราการงอกต่ำมาก

- นำเมล็ดผักหวานป่าที่ล้างสะอาดแล้วไปตากลมในที่ร่ม (ห้ามตากแดด) บนพื้นปูนในหอน้ำ หรือใช้กระสอบป่าน ผ่าชนหนู ปูรองพื้นก็ได้ แต่ถ้าปูบนพื้นดินต้องระวังปลวกกินกระสอบด้วย โดยเกลี่ยให้มีความสูงที่ซ้อนกันไม่เกิน 3 เมล็ด และคลุมด้วยกระสอบป่านหรือผ้าอีกที และทิ้งไว้ประมาณ 2-3 วัน รดน้ำให้ชุ่ม ถ้าไม่ใช้วิธีนี้เปลี่ยนเป็นเพาะในกระบะทรายและรดน้ำเข้าเย็น

- ประมาณ 3-5 วัน เมล็ดผักหวานป่าเริ่มมีรอยปริเป็นร่องสีขาวและอีกประมาณ 1-2 วัน (รวม 7 วัน) รากจะเริ่มงอกออกมาให้นำไปปลูกในหลุมที่เตรียมไว้

2) การตอนกิ่ง

- การตอนกิ่งควรเลือกกิ่งที่มีสีเขียวแนวตั้งหรือกิ่งกระโดงจะออกรากดีกว่ากิ่งที่อยู่ในแนวนอนใช้เวลาประมาณ 45-60 วัน รากจะมีสีน้ำตาลอ่อน พอรากเป็นสีน้ำตาลแก่ให้ตัดแล้วชำลงถุงอีกประมาณ 1 เดือน ค่อยนำไปปลูกลงแปลงต่อไป

การปลูกผักหวานป่า

ผักหวานป่าสามารถปลูกและเจริญเติบโตได้ดีในดินแทบทุกชนิด แต่ถ้าต้องการปลูกผักหวานป่าแล้วให้เจริญเติบโตอย่างรวดเร็วนั้น ผักหวานป่าต้องการดินที่มีอินทรีย์วัตถุตามธรรมชาติที่สมบูรณ์และการปลูกของเกษตรกรทั่วไปที่นิยมปลูกกันและประสบความสำเร็จมี 2 วิธี คือ

1) ปลูกแซมในสวนหรือพื้นที่ที่มีร่มเงาอยู่แล้ว พืชร่มเงาที่ผักหวานป่าชอบเป็นพิเศษและเจริญเติบโตได้นั้น ได้แก่ ต้นไม้ที่เป็นพืชตระกูลถั่ว เช่น มะขามเทศ ต้นดอกแค น้อยหน่า สะเดา เป็นต้น ซึ่งการจากการทดลองปลูกพืชเหล่านี้ดอกแคจะทำให้ผักหวานป่ามีอัตราการเจริญเติบโตสูงสุด

2) ปลูกในที่โล่งวิธีนี้จะต้องทำร่มให้กับผักหวานป่าในระยะแรกด้วยการปลูกพืชพี่เลี้ยงเป็นไม้โตเร็ว เช่น ต้นแค น้อยหน่า สะเดา เป็นต้น

ซึ่งการจากการทดลองปลูกพืชเหล่านี้ดอกแคจะทำให้ผักหวานป่ามีอัตราการเจริญเติบโตสูงสุด

การเตรียมดิน

เริ่มเตรียมหลุมปลูกในช่วงเดือนเมษายน-พฤษภาคม โดยขุดหลุมขนาด 30x30x30 ซม. ผสมวัสดุปลูกโดยใช้ดิน ปุ๋ยคอก แกลบดิบที่ย่อยสลายแล้ว อัตราส่วน 1:1:1 โดยปริมาตรผสมคลุกเคล้าให้เข้ากัน แล้วกลบลงในหลุมปลูก

ระยะปลูก

ขนาด 1x1 เมตร, 1.5x1.5 เมตร ขุดหลุมลึกประมาณ 30-50 ซม.

การปลูกด้วยเมล็ด ใช้เมล็ดหยอดหลุมๆละ 2 เมล็ด ห่างกันประมาณ 1 คืบ เศษๆ ฝังเมล็ดให้ลึกประมาณ 1 ซม. แล้วกลบด้วยฟาง หรือหญ้าแห้งเพื่อป้องกันแสงแดดและช่วยรักษาความชื้นในดิน

การให้น้ำ

ในช่วงต้นฤดูฝน ผักหวานป่าจะได้น้ำจากน้ำฝนธรรมชาติ และถ้าฝนทิ้งช่วงต้องมีการให้น้ำช่วยในช่วงแรกของการปลูกใหม่ หรือหน้าแล้งให้น้ำสัปดาห์ละ 1-2 ครั้ง พอให้ดินชื้นอย่าให้ดินแฉะ

การใส่ปุ๋ย หลังปลูกผักหวานป่าได้ 3-4 เดือน ใส่ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยอินทรีย์แล้วกลบดิน ในช่วงปีแรกจะใส่ปุ๋ยคอก 4 เดือน/ครั้ง เพิ่มปริมาณปุ๋ยตามขนาดผักหวานป่า

การกำจัดวัชพืช

ใช้วิธีถอน ใช้มีดหรือจอบสับ หรือใช้เครื่องตัดหญ้า แล้วนำเศษวัชพืชคลุมโคนผักหวานป่า ไม่แนะนำให้ใช้จอบตากหญ้าและพรวนดินเพราะจะกระบะทบกระเทือนกับระบบราก

โรคแมลงและการป้องกัน

ผักหวานป่ามีโรคและแมลงรบกวนเช่น หอยทาก แมลงค่อมทอง ไรแดง หนอนกาแฟสีแดง ไล่เดือนฝอย ไม่ควรใช้สารเคมี ควรใช้สารสกัดจากธรรมชาติ เช่น สะเดา หนอนตายอยาก เป็นต้น

ภาพที่ 5 อบรมการเพาะขยายพันธุ์ผักหวานป่า

(2) การถ่ายทอดความรู้

เวทีการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เรื่อง “พืชท้องถิ่นชุมทรัพย์แห่งภูมิปัญญา” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้องค์ความรู้ของพืชท้องถิ่นระหว่างชุมชน และกระตุ้นให้

ชุมชนเห็นคุณค่าของพืชท้องถิ่นอันจะนำไปสู่การอนุรักษ์ พันธุ์ และใช้ประโยชน์ มีผู้เข้าร่วมประมาณ 20 คน โดยได้เชิญวิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านพืชสมุนไพร จากบ้านวัดจันทร์ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงวัดจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่มาบรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลรักษาสุขภาพของคนในชุมชน และการรักษาโรคโดยใช้สมุนไพร ได้แก่ โรคนี้่ว โรคกระเพาะ อาการปวดเมื่อยตามร่างกาย การปวดประจำเดือน และได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้การใช้ประโยชน์จากพืชท้องถิ่นที่มีในชุมชนว่าวิกบองค์ความรู้ที่มีของบ้านวัดจันทร์ร่วมกันซึ่งเป็นการส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากพืชท้องถิ่นได้หลากหลายมากยิ่งขึ้น

กิจกรรมการถ่ายทอดความรู้เรื่อง “พืชท้องถิ่นชุมชนทรัพย์แห่งปัญญา ครั้งที่ 2” ให้กับสมาชิกชุมชนบ้านดอยช้าง โดยได้ถ่ายทอดความรู้ดังต่อไปนี้

- ความรู้เกี่ยวกับพืชท้องถิ่นในชุมชน ได้แก่ สรรพคุณ โทษ วิธีการนำไปใช้ประโยชน์ การเพาะขยายพันธุ์ วิธีการปลูก ซึ่งมีทั้งพืชที่ชุมชนรู้จัก และชุมชนไม่เคยรู้จักและไม่เคยนำมาใช้ประโยชน์ (ทางโครงการวิจัยพบจากการสำรวจ เช่น ปูเต๋าทิ้งไม้เท้า
- ความรู้ของพืชอาหารและพืชสมุนไพรที่ไม่มีในชุมชน สรรพคุณ โทษ วิธีการนำไปใช้ประโยชน์ การเพาะขยายพันธุ์ วิธีการปลูก เช่น รวงจืด ฟ้าทะลายโจร เสลดพังพอนตัวเมีย เพชรสังฆาต เป็นต้น
- ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรที่ใช้รักษาโรคนี้่ว เนื่องจากชุมชนบ้านดอยช้างมีสมาชิกชุมชนเป็นโรคนี้่วจำนวนมาก ชาวบ้านจึงมีความสนใจในการใช้พืชสมุนไพรในการรักษา ซึ่งสมุนไพรที่ใช้รักษาโรคนี้่วนี้มีในชุมชนบ้านดอยช้าง สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ทันที เช่น หล้าคา เต๋อยหิน หล้าถอดปล้อง เอื้องหมายนา เป็นต้น

(3) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ภาพที่ 6 การถ่ายทอดความรู้เรื่อง “พืชท้องถิ่นชุมพรพืชแห่งปัญญา”

- (2) ศึกษาการขยายพันธุ์พืชท้องถิ่นหายาก/มีศักยภาพ ในระดับแปลงปลูกและห้องปฏิบัติการเพื่อเพิ่มปริมาณสำหรับปลูกฟื้นฟูธรรมชาติและใช้ประโยชน์ในชุมชน

ศึกษาการเพาะขยายพันธุ์ต้นตีนช้างดอยจากผู้รู้ในชุมชน โดยได้ศึกษาวิธีการเพาะขยายพันธุ์ต้นตีนช้างดอย 2 วิธี ได้แก่ 1.วิธีการแบ่งเหง้า 2.วิธีการเพาะเมล็ด โดยวิธีการแบ่งเหง้าจะใช้เหง้าที่แก่ ตัดรากทิ้งแล้วผ่าเหง้าความยาวประมาณ 3 เซนติเมตร แล้วนำเหง้าที่ผ่าแล้วฝังไว้ในที่ร่มประมาณ 5-6 วัน จากนั้นจึงนำไปเพาะในกระบะหรือถุงเพาะชำ โดยผสมดินและกลบดำในอัตราส่วน 2:1 ส่วนวิธีการเพาะเมล็ดให้เก็บเมล็ดที่แห้งแล้วหรือถ้าเป็นเมล็ดที่ยังไม่แห้งต้องนำไปผึ่งในที่ร่มจนเมล็ดแห้ง แล้วจึงนำไปเพาะในวัสดุปลูกตามอัตราส่วนข้างต้น

ทดลองการเพาะขยายพันธุ์ต้นตีนช้างดอยโดยการผ่าเหง้า 5 แบบ ได้แก่ 1.การผ่าเหง้าติดหน่อใหม่ 2.การผ่าเหง้าแบบหลายข้อ 3.การผ่าเหง้าแบบข้อเดียว 4.การผ่าเหง้าแบบผ่าขวาง (หลายข้อ) ผลการทดลองพบว่า วิธีการผ่าทุกวิธีมีการเกิดหน่อใหม่ แต่วิธีการผ่าแบบข้อเดียวจะทำให้เปอร์เซ็นต์การงอกน้อยกว่าวิธีการแบบอื่น

ต้นตีนช้างดอย

เมล็ดต้นตีนช้างดอย

เหง้าดินฮังดอย

การผ่าต้นดินฮังดอย

การผ่าแบบมีหน่อ

หลังการเพาะขยายพันธุ์ (ผ่าแบบมีหน่อ)

การผ่าแบบหลายข้อ

หลังการเพาะขยายพันธุ์ (การผ่าแบบหลายข้อ)

การผ่าขวงหลายข้อ

หลังการเพาะขยายพันธุ์ (การผ่าขวงหลายข้อ)

การผ่าแบบข้อเดียว

หลังการเพาะขยายพันธุ์ (การผ่าแบบข้อเดียว)

ภาพที่ 7 วิธีการขยายพันธุ์ต้นขึ้นด้วยวิธีกาผ่าแบบต่างๆ และผลการเพาะขยายพันธุ์

(3) สนับสนุนการจัดทำแปลงรวบรวม เส้นทางการเรียนรู้ และสื่อการเรียนรู้แบบต่างๆ

จัดทำแปลงรวบรวมพืชท้องถิ่นและพืชจากภายนอกชุมชน จำนวน 11 พื้นที่

1) โครงการขยายผลฯ ดอยปุย รวบรวมพันธุ์พืชท้องถิ่น ณ บริเวณ โครงการขยายผลโครงการหลวง ดอยปุย จำนวน 72 ชนิด

2) โครงการขยายผลฯ ปากกล้วย รวบรวมพันธุ์พืชท้องถิ่น ณ บริเวณพื้นที่ป่าชุมชนบ้านปากกล้วย พัฒนา จำนวน 89 ชนิด

3) โครงการขยายผลฯ ป่าแปะ รวบรวมพันธุ์พืชท้องถิ่น ณ บริเวณหมู่บ้านปางมะกล้วย จำนวน 35 ชนิด

4) โครงการขยายผลฯ ปางมะโอ ณ บริเวณป่าชุมชน จำนวน 96 ชนิด

5) โครงการขยายผลฯ ปางยาง ณ บริเวณป่าชุมชน จำนวน 26 ชนิด

- 6) โครงการขยายผลฯ ไปงำ รวบรวมพันธุ์พืชท้องถิ่น ณ บริเวณหน่วยจัดการต้นน้ำน้ำพอง อ.สันติสุข จ.น่าน จำนวน 64 ชนิด
- 7) โครงการขยายผลฯ ผาแตก บริเวณโครงการขยายผลฯ ผาแตก รวบรวมพืชจำนวน 13 ชนิด
- 8) โครงการขยายผลฯ แม่สลอง บริเวณ รวบรวมพืชจำนวน 155 ชนิด
- 9) โครงการขยายผลฯ วาวี บริเวณโครงการขยายผลฯ วาวี รวบรวมพืชจำนวน 32 ชนิด
- 10) โครงการขยายผลฯ ห้วยเป่า บริเวณหลังสำนักงานโครงการขยายผลฯ ห้วยเป่า รวบรวมพืชท้องถิ่นจำนวน 60 ชนิด
- 11) โครงการขยายผลฯ โหล่งขอด ใน 2 พื้นที่ บ้านแม่สายป่าเมี่ยงและ รวบรวมพืชจำนวน 33ชนิด

ตารางที่ 17 แสดงรายชื่อพืชที่รวบรวมในแปลงรวบรวมในแต่ละพื้นที่

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อท้องถิ่น	ดอย ปุย	ป่า กล้วย	ป่า แป้	ปาง มะโอ	ปาง ยาง	โป่ง คำ	ผา แตก	แม่ สลอง	วาวี	ห้วย เป้า	โหล่ง ขอด	รวม ทั้งหมด
1	กระเจียวแดง							/		/				2
2	กระชายขาว				/					/			/	3
3	กระชายดำ			/			/			/		/		4
4	กระตือกไก่อดำ									/				1
5	กระโดน									/				1
6	กระดังงาแดง		/											1
7	กระถิน											/		1
8	กระต่าย		/									/		2
9	กระบก							/		/				2
10	กรู้งเขมา									/				1
11	กฤษณา		/			/				/		/		4
12	กล้วย								/	/				2
13	กล้วยฤาษี					/				/				3
14	กลิ้งกลางดง					/								1
15	นิ้วมือพระนารายณ์					/								1
16	กวาวเครือขาว									/				1
17	กวาวเครือดำ									/				1
18	ก้องกลีบแดง					/								1

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อท้องถิ่น	ดอย ปุย	ป่า กล้วย	ป่า แป้	ปาง มะโอ	ปาง ยาง	โป่ง คำ	ผา แตก	แม่ สลอง	วาวี	ห้วย เป้า	โหล่ง ขอด	รวม ทั้งหมด
19	ก้อดู			/										1
20		ก้อตาหมู										/		1
21	ก้อไต้หวัน									/				1
22	กะเพราแดง										/			1
23		กัวจ้อกกุ๋		/										1
24	กำแกด									/				1
25	กาแฟอราบิก้า					/								1
26	ก้ามปูหลุด			/										1
27	การบูร									/				1
28	กาสะลอง							/				/		2
29	กาสามปีก					/								1
30	กำแพงเจ็ดชั้น					/								1
31	กำลังควายหงาน					/								1
32	กำลังช้างสาร									/				1
33	กำลังเสือโคร่ง									/				1
34	กิบม้าลม				/	/								2
35	กูก						/							1
36	กูกเลือด						/							1
37	กูดก้อง					/								1

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อท้องถิ่น	ดอย ปุย	ป่า กล้วย	ป่า แป้	ปาง มะโอ	ปาง ยาง	โป่ง คำ	ผา แตก	แม่ สลอง	วาวี	ห้วย เป้า	โหล่ง ขอด	รวม ทั้งหมด
38	เก็กฮวยป่า			/										1
39		เกิดแดง										/		1
40	เกล็ดปลาปรง					/								1
41		แกทราย										/		1
42	แก๊ฮากเหลือง					/								1
43	โกองกางเขา					/								1
44	โกฐทั้งเก้า									/				1
45	โกศล												/	1
46	โกสน		/					/						2
47	โก๊ะแป			/										1
48	ไก้					/								1
49	ขนุน									/		/		2
50	ขมื่น		/		/		/					/	/	5
51	ขมื่นขาว									/				1
52	ขมื่นชัน									/				1
53	ขมื่นตัน		/	/									/	3
54	ชะจาว									/				1
55		ขะมอกหลวง										/		1
56	ชำ		/		/	/	/	/				/		6

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อท้องถิ่น	ดอย ปุย	ป่า กล้วย	ป่า แป้	ปาง มะโอ	ปาง ยาง	โป่ง คำ	ผา แตก	แม่ สลอง	วาวี	ห้วย เป้า	โหล่ง ขอด	รวม ทั้งหมด
57	ขาไก่ดำ									/				1
58	ขางจ้ำไพร							/						1
59	ขางปากปุด					/								1
60		ขางหัวหมู										/		1
61	ข้าดอย					/								1
62	ข้าป่า								/				/	2
63	ข้าลิง		/											1
64	ข้าวหลามดง							/						1
65	ชิง						/	/					/	3
66	ขี้เหล็ก									/				1
67	เขื่องแข้งม้า				/									1
68	แขกพายเรือ									/				1
69	แข้งไก่					/								1
70	คนเผ่าซุ (คล้ายหว่า)									/				1
71	คนเผ่าสี (คล้ายใบ มะขาม)									/				1
72	คนเผ่าหัก									/				1
73	คราม							/				/		2
74	คว่ำตายหงายเป็น		/	/				/						3

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อท้องถิ่น	ดอย ปุย	ป่า กล้วย	ป่า แป้	ปาง มะโอ	ปาง ยาง	โป่ง คำ	ผา แตก	แม่ สลอง	วาวี	ห้วย เป้า	โหล่ง ขอด	รวม ทั้งหมด
75	ค้อ					/						/		2
76	ค้างควาดำ					/	/							2
77	ควตอง			/	/			/					/	4
78	ควตองแดง				/									1
79	คำเงาะ							/						1
80	คูน (ลมแล้ง)									/				1
81	เครือไส้ตัน							/						1
82	แคแดง									/				1
83	แคบ้าน							/		/				2
84	แคบิด											/		1
85	แคหางค่าง					/				/				2
86	โคลงเคลงต้น									/				1
87	โคลงเคลงเถา									/				1
88	ไคร้มด					/								1
89	ไคร้มันปลา					/								1
90	จ๊วป่า									/				1
91	งูทรัพย์สิน									/				1
92	งูลัด									/				1
93	เงาะ									/				1

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อท้องถิ่น	ดอย ปุย	ป่า กล้วย	ป่า แป้	ปาง มะโอ	ปาง ยาง	โป่ง คำ	ผา แตก	แม่ สลอง	วาวี	ห้วย เป้า	โหล่ง ขอด	รวม ทั้งหมด
94		จรั้า		/										1
95		จอกเก้		/										1
96	จะค่าน					/								1
97	จันทร์ทองเทศ									/				1
98		จำเตือ		/										1
99	จามจู้รี									/				1
100		จาเลียะ		/										1
101	จำปี									/				1
102	จิงจู๋อาย		/	/							/		/	4
103		จีจัวซา		/										1
104		จีเซ่โซ้ง		/										1
105		จิตรีะ		/										1
106		จีโมนาจ้อ		/										1
107		จีมัวนา		/										1
108		เจ้อทุจัว		/										1
109		ชวนตัว		/										1
110	ชะพลูป่า									/				1
111	ชะมวง											/		1
112	ชะอม				/	/		/	/	/			/	5

[illegible]

[illegible]

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อท้องถิ่น	ดอย ปุย	ป่า กล้วย	ป่า แป้	ปาง มะโอ	ปาง ยาง	โป่ง คำ	ผา แตก	แม่ สลอง	วาวี	ห้วย เป้า	โหล่ง ขอด	รวม ทั้งหมด
150	เดือย				/									1
151	เดือยหิน										/			1
152	โตไม่รู้ลัมตัวเมีย									/				1
153	ตองหนาม									/				1
154	ตะขบฝรั่ง									/				1
155	ตะขาบหิน		/											1
156	ตะเคียนทอง									/				1
157	ตะไคร้		/					/	/		/		/	5
158	ตะไคร้หอม		/	/	/									3
159	ตะแบก									/				1
160	ตำหลวง		/			/				/			/	4
161	ตำว					/						/	/	3
162	ตำลึงหวาน							/			/			2
163	ตั่ว											/		1
164	ตีนนก											/		1
165	ตีนช้างดอย		/	/		3								5
166		ตัญ		/										1
167		ตง										/		1
168	เตยหอม									/				1

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อท้องถิ่น	ดอย ปุย	ป่า กล้วย	ป่า แป้	ปาง มะโอ	ปาง ยาง	โป่ง คำ	ผา แตก	แม่ สลอง	วาวี	ห้วย เป้า	โหล่ง ขอด	รวม ทั้งหมด
169	เต่าร้าง											/		1
170	ถ่อน											/		1
171	เถาผีเสื้อ		/											1
172	เถาวัลย์งูดิน									/				1
173	เถาวัลย์เปรียง					/								1
174	เถาส้มกุ้ง				/									1
175	เถาเอ็นอ่อน									/				1
176	ทองกวาว									/				1
177	ทองพันชั่ง									/				1
178	ทองหลาง									/				1
179	ทะโล้					/								1
180	ทิงเจอร์ตัน							/		/				2
181	เท้ายายม่อม									/				1
182	เทียนบ้าน		/											1
183	ไทร									/				1
184	นมวัว									/				1
185	นมสวรรค์									/				1
186	นางจุม									/				1
187	นางแลว										/		/	2

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อท้องถิ่น	ดอย ปุย	ป่า กล้วย	ป่า แป้	ปาง มะโอ	ปาง ยาง	โป่ง คำ	ผา แตก	แม่ สลอง	วาวี	ห้วย เป้า	โหล่ง ขอด	รวม ทั้งหมด
188	นางแลว									/				1
189	น้ำนมราชสีห์		/											1
190		เน้งเด		/										1
191	เนระพูสีไทย		/								/			2
192		บั้งเจ		/										1
193		บั้งลือเหย่		/										1
194		บ้องเจเย		/										1
195	บัวย									/				1
196	บอระเพ็ด				/			/		/				3
197	บอระเพ็ดพุงช้าง					/				/				2
198	บะกอม					/								1
199	บะข้างดง					/								1
200	บานไม่รู้โรยป่า									/				1
201	บุก		/											1
202	บุกเปีย					/								1
203	บุษนาค									/				1
204		เบรียงกี		/										1
205		เบรียะ		/										1
206	ใบเตย						/							1

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อท้องถิ่น	ดอย ปุย	ป่า กล้วย	ป่า แป้	ปาง มะโอ	ปาง ยาง	โป่ง คำ	ผา แตก	แม่ สลอง	วาวี	ห้วย เป้า	โหล่ง ขอด	รวม ทั้งหมด
207		ปร้องคอง ร้อง		/										1
208	ประดงเลือด									/				1
209	ประดู่									/				1
210	ประดู่ป่า											/		1
211	ประดู่เลือด									/				1
212	ประยงค์เกลื่อน							/						1
213		ปรั้นไซ		/										1
214		ป่อจี๊ดี		/										1
215		ป่อดำ		/										1
216		ปอโต้งเจียะ		/										1
217	ปัญญาจันทร์		/								/			2
218		ปัวต้อ		/										1
219		ป่าเต้		/										1
220	ป้าง		/											1
221	ปิดปิวขาว								/					1
222	ปิดปิวแดง					/								1
223	ปูเฒ่าทิ้งไม้เท้า			/							/			2
224	เปราะหอม					/								1

[illegible]

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อท้องถิ่น	ดอย ปุย	ป่า กล้วย	ป่า แป้	ปาง มะโอ	ปาง ยาง	โป่ง คำ	ผา แตก	แม่ สลอง	วาวี	ห้วย เป้า	โหล่ง ขอด	รวม ทั้งหมด
244	ผักไผ่				/			/					/	3
245	ผักแพรวแดง		/											1
246		ผักสะลิ						/						1
247	ผักหนาม		/											1
248	ผักหวานขม					/								1
249	ผักหวานดง					/								2
250	ผักหวานบ้าน				/	/		/	/		/	/	/	7
251	ผักหวานป่า							/						1
252	ผักฮาก					/		/						2
253	ผักฮาก (ผักรด)						/							1
254	ผักเหือด								/				/	2
255	ผีเสื้อเล็ก									/				1
256	ผีเสื้อหลวง									/				1
257	ไผ่หวาน									/				1
258	ไผ่หวานอ่าขาง		/											1
259	ฝรั่งขึ้น					/								1
260	ฝาง							/						1
261	ฝางเสน									/				1
262	พญาายอ									/				1

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อท้องถิ่น	ดอย ปุย	ป่า กล้วย	ป่า แป้	ปาง มะโอ	ปาง ยาง	โป่ง คำ	ผา แตก	แม่ สลอง	วาวี	ห้วย เป้า	โหล่ง ขอด	รวม ทั้งหมด
263	พญาเสือโคร่ง									/				1
264	พริ้วพันลำ							/						1
265	พริกกะเหรี่ยง									/				1
266	พริกไทย				/	/	/							3
267	พริกไทยดำ									/				1
268	พลู							/						1
269	พลูต้น					/								1
270	พ่อดำดีเมีย				/									1
271	พยุง									/				1
272	พั่นงูเขียว									/				1
273	พีช		/											1
274	พุด					/								1
275	พุทธรักษา		/											2
276	เพกา							/		/				2
277	เพชรสังฆาต				/			/			/		/	4
278	เพี้ยฟาน					/								1
279	ไพล		/			/			/		/	/	/	6
280	ไพลดำ		/		/									2
281	ฟ้าทะลายโจร				/			/		/				3

[illegible]

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อท้องถิ่น	ดอย ปุย	ป่า กล้วย	ป่า แป้	ปาง มะโอ	ปาง ยาง	โป่ง คำ	ผา แตก	แม่ สลอง	วาวี	ห้วย เป้า	โหล่ง ขอด	รวม ทั้งหมด
301	มะแตก					/				/				2
302	มะนาว									/				1
303	มะพร้าว									/				1
304	มะพร้าวขนกก					/								1
305	มะแฟน											/		1
306	มะไฟ					/		/		/		/		5
307	มะไฟจีน						/							1
308	มะมือ					/								1
309	มะเฒ่า							/						1
310		มะเฒ่าควาย										/		1
311	มะเฒ่าป่า									/				1
312	มะเฒ่าสาย											/		1
313	มะเยาหิน					/	/					/		3
314	มะระขึ้นก									/				1
315	มะรุม					/		/						2
316	มะรุม									/				1
317	มะละกอ								/					1
318	มะแว้งนก		/											1
319	มะหาด					/				/				2

[illegible]

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อท้องถิ่น	ดอย ปุย	ป่า กล้วย	ป่า แป้	ปาง มะโอ	ปาง ยาง	โป่ง คำ	ผา แตก	แม่ สลอง	วาวี	ห้วย เป้า	โหล่ง ขอด	รวม ทั้งหมด
339	ยอ									/				1
340	ยอบ้าน							/						1
341	ย่านาง									/				1
342		ยี่แก้ง		/										1
343		ยู่	/											1
344	ยูคาลิปตัส									/				1
345		เยชวนด้ว		/										1
346		เยซั่วด้ว									/		/	2
347		โยชื้อกู่		/										1
348		โยว้จื้อบัว		/										1
349		โยว่ปา		/										1
350	รางจืด			/				/						2
351	รางจืดแดง				/					/				2
352	รางจืดม่วง									/				1
353	รางแดง									/				1
354	ราชาวดีป่า		/											1
355	ละมุด							/						1
356	ลำไย		/											1
357	ลิงลาว				/	/	/				/		/	5

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อท้องถิ่น	ดอย ปุย	ป่า กล้วย	ป่า แป้	ปาง มะโอ	ปาง ยาง	โป่ง คำ	ผา แตก	แม่ สลอง	วาวี	ห้วย เป้า	โหล่ง ขอด	รวม ทั้งหมด
358	นางแลว					/								2
359		ลิงแลวใบ ใหญ่				/								1
360	เลมอนทาร์ม						/							1
361	ว่านกาบหอย							/						1
362	ว่านกีบแรด										/			1
363	ว่านไก่แดง									/				1
364	ว่านชักมดลูก					/				/				2
365	ว่านดินสอฤาษี									/				1
366	ว่านทองใบม่วง		/											1
367	ว่านน้ำ		/											1
368	ว่านน้ำเล็ก		/	/							/		/	4
369	ว่านน้ำหิน				/									2
370	ว่านมหาเมฆ							/						1
371	ว่านสากเหล็ก		/	/										2
372	ว่านสาวหลง					/						/		2
373	ว่านหอมแดง		/	/			/	/						4
374	ว่านหัวสับ		/											1
375	ว่านหางจระเข้		/		/			/		/	/		/	6

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อท้องถิ่น	ดอย ปุย	ป่า กล้วย	ป่า แป้	ปาง มะโอ	ปาง ยาง	โป่ง คำ	ผา แตก	แม่ สลอง	วาวี	ห้วย เป้า	โหล่ง ขอด	รวม ทั้งหมด
376	ว่านหางช้าง									/				1
377	วินเทอร์ทาร์ม						/							1
378	สับุดำ							/						1
379	สับูเลียด									/				1
380	สั้มป่อย							/		/				2
381	สั้มปี้					/								1
382	สมอภิกเภา											/		1
383	สั้มโอ					/								1
384	สะเดา									/				1
385	สะตอ									/				1
386	สะตอป่า											/		1
387	สะเปาหลวมหลวง									/				1
388	สะพานกั้น		/								/			2
389	สระระแห่น			/									/	2
390	สระเลี่ยมตง		/											1
391	สะแล								/					1
392	สาคุ		/					/			/			3
393		ส้าน								/		/		2
394	สาบเสือ		/					/		/				3

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อท้องถิ่น	ดอย ปุย	ป่า กล้วย	ป่า แป้	ปาง มะโอ	ปาง ยาง	โป่ง คำ	ผา แตก	แม่ สลอง	วาวี	ห้วย เป้า	โหล่ง ขอด	รวม ทั้งหมด
395	สาบหมา		/											1
396	สามเอ็น					/								1
397	สารภี									/				1
398	สุคนธรส				/					/				2
399	สุรพิษคำ					/								1
400	เสลดพังพอนตัวผู้							/		/			/	3
401	เสลดพังพอนตัวเมีย							/			/		/	3
402	แสลงใจ											/		1
403	โสมเกาหลี		/											1
404	โสมคน		/											1
405	หญ้ากบปี่					/								1
406	หญ้าขัดใบยาว		/			/								2
407	หญ้าถอดปล้อง				/						/			2
408	หญ้าปักกิ่ง		/		/			/			/			4
409	หญ้าผากควาย									/				1
410	หญ้าหนวดแมว					/				/	/		/	4
411	หญ้าหวาน		/				/							2
412	หญ้าเอ็นยัด		/	/	/	/					/			5
413	หนาด									/				1

[illegible]

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อท้องถิ่น	ดอย ปุย	ป่า กล้วย	ป่า แป้	ปาง มะโอ	ปาง ยาง	โป่ง คำ	ผา แตก	แม่ สลอง	วาวี	ห้วย เป้า	โหล่ง ขอด	รวม ทั้งหมด
433	หางไหล				/							/		2
434		ห้ำดง										/		1
435		ห้ำส่วย										/		1
436	เหงือกปลาหมอ		/			/		/		/				4
437	เหมือด									/				1
438	เหมือดคน											/		1
439		เหมือดฟอง										/		1
440		เหียง										/		1
441	โหระพา									/	/			2
442		โหล่ดู		/										1
443	อบเชย									/				1
444	อบเชยเทศ									/				1
445	อ้อยช้าง									/		/		2
446	อ้อยดำ		/					/		/		/		4
447	อ้อยแดง									/				1
448	อ้อยสามสวน (ชะเอม ไทย)						/							1
449	ออริกาน						/							1
450	อะโวคาโด					/								1

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อท้องถิ่น	ดอย ปุย	ป่า กล้วย	ป่า แป้	ปาง มะโอ	ปาง ยาง	โป่ง คำ	ผา แตก	แม่ สลอง	วาวี	ห้วย เป้า	โหล่ง ขอด	รวม ทั้งหมด
451	อัครีทวาร		/											1
452	อัญชัน				/									1
453		อั่วล่วนจั่ว (บ้าน)		/										1
454		อั่วล่วนจั่ว (ป่า)		/										1
455	อินทนิลน้ำ									/				1
456	เอนอ้าน					/								1
457	เอื้องหมายนา			/						/	/			3
458	แอปเปิ้ลเมือง									/				1
459		ฮกฟ้า										/		1
460	ฮ่อม				/	/					/			3
461	ฮ่อสะพายควาย					/				/				2
462		ฮัก										/		1
463	รางเย็น									/				1
464		ฮาด										/		1
465	เฮาะที				/									1
466	เฮี้ยนหม่อน					/								1
467		โฮโจไ้		/										1
	รวมทั้งหมด		72	89	35	96	26	64	13	155	32	60	33	685

โหล่งขอด

ห้วยเป้า

ผาแตก

ปางแดงใน

ปากล้วย

โป่งคำ

ดอยปุย

วาวี

แม่สลอง

ป่าแป๋

ปางมะโอ

ปางยาง

ภาพที่ 8 แปลงรวบรวมพันธุ์พืชในแต่ละพื้นที่

(4) พัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ที่เหมาะสม และนำร่องทดสอบหลักสูตรการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน หรือ โรงเรียนในพื้นที่

พัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ ได้แก่ หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง “การอนุรักษ์ พันธุ์ และใช้ประโยชน์จาก พืชท้องถิ่น” ร่วมกับโรงเรียนใน 2 พื้นที่ ได้แก่ โรงเรียนในพื้นที่โครงการขยายผลฯ ปากกล้วย จำนวน 1 โรงเรียน และโรงเรียนในพื้นที่โครงการขยายผลฯ โป่งคำ จำนวน 9 โรงเรียน โดยมีกระบวนการดังต่อไปนี้

- (1) การสร้างความเข้าใจร่วมกับโรงเรียนในพื้นที่และโรงเรียนเครือข่าย เกี่ยวกับโครงการวิจัย และการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อใช้ในโรงเรียน
- (2) การรวมกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนที่สนใจเข้าร่วมโครงการวิจัย
 - โรงเรียนในพื้นที่โครงการขยายผลฯ ปากกล้วย มีจำนวน 1 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนปากกล้วย พัฒนา มีจำนวนนักเรียนในระดับชั้นอนุบาลถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 124 คน
 - โรงเรียนในพื้นที่โครงการขยายผลฯ โป่งคำ จำนวน 10 โรงเรียน ครอบคลุม 20 หมู่บ้าน ได้แก่

ตารางที่ 18 รายชื่อโรงเรียนและจำนวนนักเรียนของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการวิจัย

ลำดับ	รายชื่อโรงเรียน	ที่อยู่	จำนวนนักเรียน (คน)
1	โรงเรียนบ้านโป่งคำ	197 ม.5 ต.ดู่พงษ์ อ.สันติสุข จ.น่าน	86
2	โรงเรียนบ้านดอนไพรวัลย์	103 ม.10 ต.พงษ์ อ.สันติสุข จ.น่าน	100
3	โรงเรียนราษฎร์รัฐพัฒนา	ม.11 ต.พงษ์ อ.สันติสุข จ.น่าน	70
4	โรงเรียนบ้านป่าแดด	50 ม.9 ต.พงษ์ อ.สันติสุข จ.น่าน	60
5	โรงเรียนบ้านป่าอ้อย	152 ม.4 ต.ป่าแลวหลวง อ.สันติสุข จ.น่าน	25
6	โรงเรียนบ้านศรีบุญเรือง	93 ม.2 ต.พงษ์ อ.สันติสุข จ.น่าน	55
7	โรงเรียนบ้านสบยาง	36 ม.7 ต.ป่าแลวหลวง อ.สันติสุข จ.น่าน	69
8	โรงเรียนบ้านห้วยแฮ้ว	86 ม.13 ต.พงษ์ อ.สันติสุข จ.น่าน	115

ลำดับ	รายชื่อโรงเรียน	ที่อยู่	จำนวนนักเรียน (คน)
9	โรงเรียนบ้านศรีนาม่าน	56 ม.7 ต.พงษ์ อ.สันติสุข จ.น่าน	120
10	โรงเรียนบ้านปางช้าง	72 ม.12 ต.พงษ์ อ.สันติสุข จ.น่าน	69
		รวม	769

(3) การศึกษาและแลกเปลี่ยนแนวคิดในการดำเนินการหลักสูตรท้องถิ่นร่วมกัน จากการศึกษาครั้งนี้มีแนวคิดในการดำเนินการหลักสูตรท้องถิ่น 2 แนวทาง คือ

1.แนวทางหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนปากกล้วยพัฒนา มีการบรรจุหลักสูตรการเรียนการสอนในโครงสร้างหลักสูตรโรงเรียน 40 ชั่วโมงในภาคการศึกษา และมีกิจกรรมอื่นๆเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ร่วมด้วย

2.แนวทางหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวงโป่งคำ เป็นหลักสูตรท้องถิ่นที่เน้นการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันเนื่องจากมีโรงเรียนที่เข้าร่วมหลักสูตรท้องถิ่นจำนวน 10 โรงเรียน ส่วนการเรียนการสอนในโรงเรียนจะสอนในรายวิชาเกษตร

(4) การวางแผนปฏิบัติการร่วมกัน ได้แก่

1) การพัฒนาหลักสูตรพืชท้องถิ่นตามหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ ภายใต้หัวข้อเรื่อง “การอนุรักษ์ ฟื้นฟู และใช้ประโยชน์จากพืชท้องถิ่น”

2) การจัดกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ร่วมกัน โดยการมีส่วนร่วมของวิทยากรท้องถิ่นและโรงเรียนดังต่อไปนี้

2.1) การถ่ายทอดความรู้โดยวิทยากรท้องถิ่นให้แก่คณะครู และนักเรียน

- การอบรมการให้ความรู้เรื่องพืชอาหารและพืชสมุนไพรท้องถิ่นให้กับคณะครูโรงเรียนปากกล้วยพัฒนา โดยวิทยากรผู้รู้ในชุมชน จำนวน 4 ท่าน และเจ้าหน้าที่สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้คณะครูโรงเรียนปากกล้วยพัฒนา มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับพืชอาหารและพืชสมุนไพรท้องถิ่นบ้านปากกล้วยพัฒนาในการนำไปใช้ในการเรียนการสอนในหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนที่ดำเนินการร่วมกับโครงการวิจัยได้ โดยการอบรมได้ให้ความรู้เกี่ยวกับพืชอาหารและพืชสมุนไพร ท้องถิ่นสรรพคุณ วิธีการใช้ประโยชน์ ที่ได้ปลูกรวบรวมไว้ ณ แปลงรวบรวมพืชท้องถิ่นบ้านปากกล้วยพัฒนา (ภาพที่)

- การจัดอบรมให้ความรู้เรื่อง “พืชอาหารและพืชสมุนไพรท้องถิ่นในท้องถิ่นของเรา” ให้กับโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการวิจัยจำนวน 9 โรงเรียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับพืชอาหารและพืชสมุนไพรท้องถิ่นให้กับคนรุ่นใหม่เพื่อให้คณะครูและนักเรียนมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับพืชอาหารและพืชสมุนไพรท้องถิ่น โดยมีผู้รู้ คณะครู และนักเรียนจาก 10 โรงเรียน เข้าร่วมจำนวน 120 คน ซึ่งมีฐานการเรียนรู้จำนวน 4 ฐาน ได้แก่ 1.พืชท้องถิ่นของเรา 2.หวาย 3.การเพาะขยายพันธุ์พืช 4.ป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติ

ภาพที่ 9 การถ่ายทอดความรู้โดยวิทยากรท้องถิ่นให้แก่คณะครู และนักเรียน

2.2) การจัดทำแปลงรวบรวมพืชท้องถิ่นในพื้นที่ป่ารอบชุมชนและบริเวณโรงเรียน

- การจัดทำแปลงรวบรวมพืชท้องถิ่นในพื้นที่ป่ารอบชุมชนและบริเวณโรงเรียน โดย การมีส่วนร่วมของนักเรียน โดยได้รวบรวมพืชท้องถิ่นและพืชจากภายนอกชุมชนเพื่อ

เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับนักเรียน บุคคลที่สนใจ และเป็นแหล่งอนุรักษ์พืชท้องถิ่นของชุมชน

2.3) การอบรมเชิงปฏิบัติการการเพาะขยายพันธุ์พืช

- จัดอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “การเพาะขยายพันธุ์พืชท้องถิ่น” ณ โรงเรียนป่าแดดวิทยา โครงการขยายผลโครงการหลวงโป่งคำ อ.สันติสุข จ.น่าน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้เกี่ยวกับการเพาะขยายพันธุ์พืช และมีแหล่งต้นพันธุ์พืชท้องถิ่นเพื่อสร้างแหล่งอาหารในชุมชนโดยมีตัวแทนนักเรียนและคณะครูจาก 9 โรงเรียน เข้าร่วมการอบรมจำนวน 120 คน จากการอบรมได้มีการบรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับการเพาะขยายพันธุ์และการปฏิบัติการเพาะขยายพันธุ์พืช โดยวิธีการเพาะเมล็ด และวิธีปักชำ พืชท้องถิ่นต่างๆ เช่น แคบ้าน มะรุม ถั่วแปบ สะแล บวบ เป็นต้น

ภาพที่ 10 การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการการเพาะขยายพันธุ์พืช

2.4) สนับสนุนการเพาะขยายพันธุ์พืชของนักเรียนและนำกลับไปปลูกในครัวเรือน โดยมีการติดตามและประเมินผล และ

2.5) การจัดทำโครงการของนักเรียนเกี่ยวกับการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และใช้ประโยชน์จากพืชท้องถิ่น

การจัดทำโครงการของนักเรียนจะเริ่มดำเนินการในปีงบประมาณ 2557 ซึ่งทางแต่ละโรงเรียนได้เตรียมหัวข้อเกี่ยวกับโครงการวิจัย ดังต่อไปนี้

- 1) โรงเรียนบ้านสบยาง ชื่อโครงการ การอนุรักษ์ ฟื้นฟู ไม้พะยุง เนื่องจากไม้พะยุงเป็นทั้งไม้ใช้สอยและพืชสมุนไพรของชุมชน แต่ในปัจจุบันในหมู่บ้านได้เหลือน้อยลง และไม่มีการเพาะขยายพันธุ์และการปลูกเพิ่ม
- 2) โรงเรียนบ้านป่าแดด ชื่อโครงการ การนำพืชในครัวเรือนมาใช้ประโยชน์ เพื่อให้ นักเรียนนำพืชอาหารพืชสมุนไพรใกล้ตัวมาใช้ให้เป็นประโยชน์
- 3) โรงเรียนบ้านศรีนาคาม ชื่อโครงการ ไม้ พืชอาหารในชุมชน เนื่องจากชนิด และจำนวนไม้ในชุมชนได้ลดน้อยลง จึงต้องทำการสำรวจชนิด ปริมาณ และการศึกษาการเพาะขยายพันธุ์ เพื่อมีต้นพันธุ์ปลูกในชุมชน
- 4) โรงเรียนบ้านศรีบุญเรือง ชื่อโครงการ การรวบรวมพันธุ์พืชสมุนไพร เพื่อให้ นักเรียนได้เก็บรวบรวมข้อมูลพืชสมุนไพร และการรวบรวมพันธุ์ การเพาะขยายพันธุ์
- 5) โรงเรียนบ้านป่าอ้อย ชื่อโครงการ การทำผลิตภัณฑ์จากใบอ่อนต้นหูกวาง ซึ่งต้นหูกวางมีสรรพคุณในการรักษาโรคเบาหวานและความดัน
- 6) โรงเรียนบ้านโป่งคำ ชื่อโครงการ การแปรรูปรังจืดเป็นชาสมุนไพร เนื่องจากชาวบ้านโป่งคำมีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเป็นจำนวนมาก ซึ่งจะมีการขยายผลสู่ชุมชน
- 7) โรงเรียนบ้านดอนไพรวัลย์ ชื่อโครงการ กล้วยไม้ในท้องถิ่นของเรา ซึ่งจะมีการสำรวจพันธุ์ การเพาะขยายพันธุ์โดยวิธีธรรมชาติ และการนำกล้วยไม้กลับคืนสู่ธรรมชาติ
- 8) โรงเรียนบ้านปางช้าง ชื่อโครงการ การผสมผสานอาหารพืชสมุนไพรใกล้ตัว ซึ่งจะทำให้การสำรวจพืชสมุนไพรที่สำคัญที่ใกล้สูญหาย การศึกษาการเจริญเติบโต การศึกษาการเพาะขยายพันธุ์

(5) การประเมินผล และสรุปบทเรียนร่วมกัน

ภาพ 11 การสรุปบทเรียนร่วมกัน

5. จัดทำสื่อเรื่อง การอนุรักษ์ ป่าชุมชน และใช้ประโยชน์จากพืชท้องถิ่นและความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชนบนพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน

จัดทำสื่อวีดิทัศน์ จำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ การขยายพันธุ์ การปลูก และการดูแลรักษามะแขว่น และ การฟื้นฟูแหล่งอาหาร (Food Bank) และความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชน และแผ่นพับ กระบวนการฟื้นฟูแหล่งอาหาร (Food Bank) และความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชนบนพื้นที่สูง

ภาพที่ 12 สื่อเผยแพร่องค์ความรู้และผลการวิจัยฟื้นฟูแหล่งอาหาร (Food Bank) และความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชน

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การดำเนินงานของโครงการวิจัยการฟื้นฟูแหล่งอาหารและความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชนในระยะที่ผ่านมาสรุปผลการศึกษาดังนี้

(1) มีการรวบรวมและเพาะขยายพันธุ์พืชท้องถิ่นต่อเนื่องใน 27 ชุมชน จำนวน 890 ชนิด และปลูกฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งอาหาร และสมุนไพรในชุมชนและป่าธรรมชาติ จำนวน 103 ชนิด ใน 20 ชุมชน พื้นที่รวม 150 ไร่

(2) แนวทางการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และใช้ประโยชน์จากพืชท้องถิ่นในชุมชน ได้ดำเนินการใน 2 แนวทางประกอบด้วย

แนวทางที่ 1 กิจกรรมการอนุรักษ์ ฟื้นฟู โดยชุมชนเป็นหลัก ซึ่งการได้รับความร่วมมือจากชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญ โดยมีเงื่อนไขเรื่องเวลาการเข้าร่วมกิจกรรม และความสนใจ มีกิจกรรมดังนี้

การศึกษาการขยายพันธุ์พืชท้องถิ่นหายาก/มีศักยภาพ การศึกษาการขยายพันธุ์ในระดับแปลงปลูกและห้องปฏิบัติการเพื่อเพิ่มปริมาณสำหรับปลูกฟื้นฟูสู่ธรรมชาติ และใช้ประโยชน์ในชุมชน ได้แก่ ผักหวานป่า ตีนตุ๊กตะขาว รางจืดดอกแดง ชาข้าวหอม และมะแขว่น และสนับสนุนให้มีกลุ่มเพาะขยายพันธุ์พืชและปลูกฟื้นฟูในชุมชนต่อไป

การอบรมให้ความรู้เทคนิคการเพาะขยายพันธุ์พืช ทั้งพืชที่มีและไม่มีในชุมชน รวมทั้งพืชที่หายากที่สำคัญของชุมชน โดยเน้นให้มีการทดลองปฏิบัติจริง ทำให้ชุมชนสามารถนำไปปฏิบัติเองได้

การถ่ายทอดความรู้และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เกี่ยวกับสรรพคุณและการใช้ประโยชน์พืชอาหารและสมุนไพรทั้งที่มีและไม่มีในชุมชน ได้แก่ การถ่ายทอดโดยผู้รู้ในชุมชนและผู้รู้จากภายนอก ซึ่งทำให้สมาชิกชุมชนได้ความรู้และเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ส่งผลให้เห็นความสำคัญและมีความสนใจในอนุรักษ์พืชเดิมที่มีอยู่แล้ว และการปลูกฟื้นฟูพืชท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น สำหรับการให้ประโยชน์ในครัวเรือน

การจัดทำแปลงรวบรวมและแปลงขยายพันธุ์พืชท้องถิ่น โดยร่วมกับชุมชน 10 พื้นที่ ได้แก่ ปางมะโอ ปางแดงโน ห้วยเป้า วาวี ป่าแป๋ ปางยาง โหล่งขอด แม่สลอง ปากกล้วย และโป่งคำ และเส้นทางศึกษาธรรมชาติ 2 พื้นที่ ได้แก่ ปางมะโอ และห้วยเป้า ซึ่งได้รวบรวมพืชท้องถิ่นที่มีในชุมชนและพืชจากภายนอกชุมชน พร้อมทั้งสรรพคุณการใช้ประโยชน์ เพื่อให้ชุมชนได้ศึกษาเรียนรู้ และนำไปใช้ประโยชน์

จัดทำคู่มือกระบวนการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และใช้ประโยชน์จากพืชท้องถิ่นและความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชนบนพื้นที่สูง โดยได้จัดทำสื่อวีดิทัศน์ จำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ การขยายพันธุ์ การปลูก และการดูแลรักษามะแขว่น และการฟื้นฟูแหล่งอาหาร (Food Bank) และความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชน

แนวทางที่ 2 การดำเนินการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และใช้ประโยชน์จากพืชท้องถิ่น ผ่านโรงเรียนในพื้นที่ ซึ่งขึ้นอยู่กับความพร้อม ความสนใจ และความร่วมมือของหน่วยงานในพื้นที่ โดยมีการพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ที่เหมาะสม และนำร่องทดสอบหลักสูตรการเรียนรู้ร่วมกับโรงเรียนในพื้นที่ขยายผลโครงการ

(1) การสร้างความเข้าใจร่วมกับโรงเรียนในพื้นที่และโรงเรียนเครือข่าย เกี่ยวกับโครงการวิจัยฯ และการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อใช้ในโรงเรียน

(2) การรวมกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนที่สนใจเข้าร่วมโครงการวิจัย

(3) การศึกษาและแลกเปลี่ยนแนวคิดในการดำเนินการหลักสูตรท้องถิ่นร่วมกัน

(4) การวางแผนปฏิบัติการร่วมกัน ได้แก่

การพัฒนาหลักสูตรพืชท้องถิ่น ตามหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ ภายใต้วหัวข้อเรื่อง “การอนุรักษ์ พันธุ์ และใช้ประโยชน์จากพืชท้องถิ่น”

การถ่ายทอดความรู้โดยวิทยากรท้องถิ่นให้แก่คณะครู เพื่อให้คณะครูได้รับความรู้เกี่ยวกับพืชท้องถิ่น

การจัดทำแปลงรวบรวมพืชท้องถิ่นในพื้นที่ป่ารอบชุมชนและบริเวณโรงเรียน โดยได้นำพืชท้องถิ่นและพืชจากภายนอกชุมชนปลูกไว้ที่แปลงรวบรวม

การถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนโดยวิทยากรท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ สถาบันฯ

การอบรมเชิงปฏิบัติการการเพาะขยายพันธุ์พืช ทำการอบรมการเพาะขยายพันธุ์พืชท้องถิ่น

สนับสนุนการเพาะขยายพันธุ์พืชของนักเรียนและนำกลับไปปลูกในครัวเรือน โดยมีการติดตามและประเมินผล

(3) วิเคราะห์ด้านคุณภาพทางเคมีและความปลอดภัยจากการปนเปื้อนเชื้อจุลินทรีย์ สารหนู โลหะหนัก และสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ของผลิตภัณฑ์เห็ดภูธรพันธุ์ท้องถิ่น 3 สายพันธุ์ และวิเคราะห์คุณค่าทางโภชนาการของพืชท้องถิ่น 3 ชนิด และสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มสมาชิกในชุมชน 6 กลุ่ม สมาชิก 40 คน โดยมีรายได้จากการขยายพันธุ์ การปลูก และการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพืชท้องถิ่น รวม 167,370 บาท

(4) สังเคราะห์ข้อมูลและจัดจำแนกพืชท้องถิ่นที่มีการใช้ประโยชน์ใน 41 ชุมชน 8 ชนิด ได้แก่ 5 กลุ่ม รวม 1,262 ชนิด ประกอบด้วย พืชอาหาร 680 ชนิด สมุนไพร 669 ชนิด พืชให้สีย้อมธรรมชาติ 36 ชนิด พืชพิษ 48 ชนิด และใช้สอยอื่นๆ 398 ชนิด ตรวจสอบความถูกต้องและความครบถ้วนของข้อมูล และนำเข้าในระบบฐานข้อมูล Highland E-Herbarium จำนวน 613 ชนิด 182 วงศ์